

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

**"Æ e litt meir sånn som vil bevare det [dialekten] det
e det æ har våkst opp med"**

En sosiolingvistisk studie av ungdommers holdning til dialekt

Susanne Dybdal

Masteroppgave i lektorutdanning 8-13 NOR-3982 Mai 2022

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling	3
1.2	Tidligere forskning	4
1.2.1	<i>Nordnorsk</i> – Kåre Elstad (1982)	4
1.2.2	<i>Nordnorske bymål i et komparativt perspektiv</i> – Nesse og Sollid (2010).....	5
1.2.3	<i>Hierarchical Dialect Encounters in Norway</i> – Sollid (2014)	6
1.3	Strukturen i arbeidet	7
2	Det teoretiske rammeverket	9
2.1	Dialekt og holdninger.....	9
2.2	Dialekt og identitet	11
2.2.1	Sosial nettverksteori	13
2.2.2	Språkets indeksikalitet.....	14
3	Metode.....	17
3.1	Kunnskapssyn.....	17
3.1.1	Det fenomenologiske og hermeneutiske perspektiv.....	17
3.1.2	Kvalitativ metode og den kvalitative tilnærmingen	18
3.1.3	Utvalg og rekrutteringsprosess.....	19
3.1.4	Intervju	20
3.1.5	Intervjuguide	21
3.1.6	Transkripsjon av intervjuene	22
3.1.7	Tegnforklaringer til transkripsjonen.....	22
3.1.8	Analyse av data	22
3.2	Datamaterialets kvalitet.....	24
3.2.1	Reliabilitet og validitet	24
3.2.2	Kritisk blikk på egen forskning.....	25
3.3	Forskningsetiske betraktninger	26

4	Analyse av datamaterialet	27
4.1	Presentasjon av de fire informantene	27
4.2	Holdninger.....	28
4.3	Identitet.....	34
4.4	Fremtiden	37
4.5	Oppsummering av funnene fra analysen.....	43
5	Drøfting og avslutning	45
5.1	Det sosiale og språklige holdningsperspektivet	46
5.2	Sammenhengen mellom regionalisering og identitet	48
5.3	Avslutning og videre forskning.....	50
	Referanseliste	53
	Vedlegg 1: Intervjuguide.....	57
	Vedlegg 2: Informasjonsskriv	59
	Vedlegg 3: NSD godkjenning	64

Forord

Jeg vil først takke min veileder Hilde Sollid for all veiledning og støtte i forbindelse med denne avhandlinga. Takk for at du alltid har hatt tro på prosjektet når jeg selv har tvilt, det har uten tvil vært til stor hjelp.

Denne masteravhandlinga hadde aldri blitt det den har blitt uten de fire informantene mine. Takk for at dere stilte opp og delte av deres erfaringer og opplevelser. Jeg vil også takke skolen for at jeg fikk mulighet til å slå sammen praksis og intervju i samme uke.

Fra første studieår har jeg vært så heldig å ha Tonje Larsen som medstudent og bestevenninne. Latter, glede, tårer, fester, strikkekvelder, lange dager på UB, middager og mange gode samtaler er bare for å nevne noe av det vi har stått sammen i. Uten din støtte og glede ville ikke studieårene eller livet i Tromsø vært det samme.

Også takk til alle på Lesehuset, som også har vært med i denne krevende prosessen. Har virkelig satt pris på alle (litt for lange) matpausene og interessante kaffepausene. De har skapt minner for livet.

Takk til Martine som har måtte bo midt i ei kaotisk boble, og takk til Richard for tålmodigheten og støtten. Takk til mamma, pappa og alle andre som har kommet med støttende ord og glede når ting ikke alltid har gått helt etter planen. Også takk til Anne-Berit som har lest tekst og kommet med viktige innspill når det har trengtes som mest.

Susanne Dybdal

Tromsø, mai 2022

Sammendrag

I dette mastergradsprosjektet har jeg undersøkt hvilke holdninger ungdom i Kvæfjord har til dialekt nå, og hvordan de ser for seg at dialekten vil være i fremtiden. Jeg har gjennom den metodiske analysen kommet frem til å se nærmere på tre kategorier; holdninger, identitet og fremtid. Datamaterialet er basert på totalt fire kvalitative intervju, to jenter og to gutter. Alle er i alderen 18-19 år. Overordnet viser funnene at ungdommene mener dialekten har en viktig verdi og de er opptatt av å holde på dialekten, men likevel er de også åpne for å kunne endre dialekten. En av informantene er bidialektal, men føler en tilknytning til den nordnorske dialekten. Gjennom studien presiserer ungdommene spesielt ett språktrekk som er viktig for tettstedet, palatalitet. Til tross for at noen av dem endrer på dialekten viser det seg at det går en grense for hvor mye de endrer på språktrekkene ettersom at de nå snakker «finere» og at *andre* snakker «bredt». Det kan se ut til at vekten ligger på de sosiale føringene ved valg av disse trekkene, denne variasjonen kan en forklare gjennom regionalisering foran standardisering. Dialekt ser ut til å ha en sterk posisjon og den nordnorske språkvariasjonen ser ut til å være autentisk, samtidig anses den sosiale variasjonen for å være viktige forklaringsfaktorer når informantene skal gjøre språkvalg i fremtiden.

1 Innledning

Næi æ trur æ bi å prøve å holde på den [dialekten] før det e nåkka æ har prøvd å være ganske bevisst på fram te nu att ja æ serkje nåkka grunnj te å førrat det e jo ikkje ei så brei dialekt at folk ikkje skjønne så da e det ... koffer ska manj da legge om?

(Informant: Lisa)

Sitatet ovenfor introduserer temaet på denne avhandlingen: ungdommers holdninger til bruk av dialekt. Her ser vi at Lisa tydelig snakker dialekt og det er noe hun bryr seg om. I sitatet som er hentet fra mitt datamateriale kan vi blant annet se en palatal uttale av ordet *grunn* og *man*. I måten hun snakker, og med tanke på hva hun sier, ser vi et tydelig dialektpreg. En kan tenke seg at hun har et autentisk forhold til dialekten i hjembygda. Hun ser heller ingen grunn til å endre på denne dialekten når den ikke er så «brei» at den er uforståelig. Sitatet illustrerer her at dialektene i Norge har en høy verdi (Hårstad, Mæhlum & Ommeren, 2021, s. 12). Videre skriver de at det å snakke en dialekt i Norge sees på som noe positivt og fordelaktig. Til tross for dette blir noen dialekter betegnet som «vagrere» og mer prestisjefulle enn andre. Hårstad et al. (2021) sier at det er en tvetydig situasjon, et janusansikt i det norske språksamfunnet. Vi kan dermed på den ene siden se på Norge som et dialektparadis, som har hatt sosial stand og prestisje siden 1970-tallet. På den andre siden kan en fra tidligere forskning se at dialektene rundt om i Norge er under press. Det skjer en språklig endringsprosess, *dialektnivellering* (Mæhlum & Røynealand, 2012), som betyr at de lokale språktrekkene skyves bort til fordel for regionale og nasjonale språktrekk. Når språket «jamnes ut» vil det bli mindre lokale særpreg og peker i retning av å være «penere» eller «bymål».

Dialektinteresse er ikke et nytt fenomen, så lenge jeg kan huske, og enda lenger tilbake i tid har dialekter vært et samtaleemne. Bull (2009) skriv at dialektene i andre land er mindre verdifulle enn selve standardtalemålet, Norge har derimot et eget særpreg for språktoleranse hvor dialektene tar større plass og har høyere status. I både uformelle og formelle situasjoner bruker vi dialekt, likevel understreker Bull at det fortsatt er talemålsnormer og press for et «normaliseringsbehov» i samfunnet. Dette funnet kan vi se på som et bakteppe når det kommer til idealbilde på språktoleransen eller Norge som et språkparadis (Hårstad et al., 2021). Det blir vanskelig å holde på dialekten, og samtidig standardisere talemålet sitt. Som kommende lektor er det nyttig å ha kunnskap om talemålsvarianter. Erfaringa etter å ha snakket med fire ungdommer om deres tanker og holdninger til dialekt kan hjelpe meg å forstå elevenes språklige utvikling gjennom ungdomsskolen og/eller videregående.

Det nordnorske dialektområdet eller språkparadisets strekker seg over et stort område, Eskil Hanssen påpeker i boken *Dialekter i Norge* (2010) at det nordnorske dialektområdet strekker seg over de tre nordligste fylkene (Hanssen, 2020, s. 187). I 2020 ble Troms og Finnmark slått sammen, slik at det nå er to fylker i den nordligste landsdelen. Flere språkforskere hevder at det er et felles språktrekk i hele Nord-Norge; den tonale høytonen og gjennomgående fallende setningstone (ibid.). Når en nordlending drar sørover er det ikke uvanlig å høre kommentarer som «Vi hører på tonefallet at du er nordfrå» (Elstad, 1982, s. 23). Det er tonefallet eller intonasjonen som gjør at vi klarer å skille østnorsk, sørlandsk, vestlandsk, trøndersk og nordnorsk fra hverandre. De sentrale kjennetegnene på nordnorsk gjør at de nordnorske dialektene blir svært gjenkjennelig og det er det som underbygger oppfatningen om at dialekten er fra Nord-Norge (Hanssen, 2010). Ved at vi bruker slike sentrale kjennetegn, sender vi ut signaler om oss selv både sosialt og kulturelt. Omgivelsene tolker språket som signaler om ulike sosiokulturelle tilhørigheter.

Bull (2009) hevder at det er få språkholdningsundersøkelser i Norge, og de hun nevner er fra Trondheim og sørover. Det har siden 2009 kommet noe forskning på dette feltet eksempelvis Sætermo & Sollid, 2021. I mitt prosjekt ønsker jeg å bidra til dette kunnskapsbehovet ved å undersøke hvilke holdninger ungdom i Kvæfjord har til egen dialekt. Undersøkelsen av Sætermo og Sollid (2021) er relativt ny forskning, de undersøker rapporterte språkholdninger fra personer som har flyttet til Tromsø fra andre deler av Norge. Den økte mobiliteten og migrasjon gir rom for økt innvandring innenfor regioner og land. Kort fortalt viser studien at det er ideelt å holde på den opprinnelige dialekten, men det viser seg at den opprinnelige dialekten har blitt endret på i tråd med sosiolingvistisk strategi for å passe inn (Sætermo & Sollid, 2021, 60). Til tross for at Tromsø har stor toleranse for dialekt, viser studien at det er svært utfordrende å bli helt inkludert i lokalsamfunnet så lenge de har en annen dialekt.

Med dette utgangspunktet, ønsker jeg i dette sosiolingvistiske prosjektet å finne ut mer om hvordan språkholdninger ungdom i Kvæfjord har. Konkret skal jeg undersøke hvilke erfaringer fire ungdommer fra Kvæfjord har som dialektbrukere og om de har språkholdninger om egen dialekt i framtida. Det er lite forskning fra denne regionen, men Nesse og Sollid (2010) har undersøkt nordnorske bymål i et komparativt perspektiv, hvor Harstad og Tromsø blant annet er nevnt. Det er derfor interessant å undersøke dialektholdninger blant ungdom i utkanten av de byene. Med utgangspunkt i at primærsosialiseringprosesser oppstår der man bor, ville det også

være interessant å undersøke ungdommenes holdning til om dialekten deres vil påvirkes av fremtidig mobilitet. Spesielt ettersom de skal ut i forskjellige retninger etter videregående skole, noen skal ut i høyere utdanning, til militæret, noen blir værende i byen og andre flytter kanskje bare for å jobbe. En kan spørre seg om dette vil påvirke dialekten, med bakgrunn i de holdningene en har om dialekt fra før.

Mye tyder på at de tidligere forskjellene på dialektene jevnes ut, og at de blir mer lik (Hasund, 2006, s. 111). Ungdommene fra bygda bytter ut de lokale språktrekkene til fordel for de mer standardnære språktrekkene. En kan tenke seg at globalisering, mobilitet og sosiale medier kan påvirke at dialektene forsvinner, og at det er ungdommene som er opphavet til at alle vil snakke likt. Hasund hevder imidlertid at dette er en overdrivelse (Hasund, 2006, s. 112). *Standardisering* er riktignok når dialekttrekk formes etter den østnorske standard dialekten, men det er ikke «bare» denne talemålsvarianten som påvirker for eksempel dialektene i bygda. Når de lokale språktrekkene blir byttet ut med mer urbane standardformer kalles det for *regionalisering*. Hasund oppsummerer: «Mens standardisering trekker i retning av ett felles nasjonalt standardspråk, bidrar regionalisering til at dialektene «klumper» seg sammen i større områder, og at viktige dialektforskjeller opprettholdes» (Hasund, 2006, s. 111). De lokale språktrekkene trenger ikke være tilnærmet det østnorske, men det nærmeste urbane bymålet. Det kan imidlertid være vanskelig å skille disse begrepene ettersom de urbane språktrekkene kan være lik den østnorske dialekten. Uansett er det interessant å se hvordan ungdommer stiller seg til denne tilnærmingen og hvordan retning språkholdningene går.

1.1 Problemstilling

Den overordna problemstillingen som er utledet for denne avhandlingen er som følger:

Hvilke holdninger har ungdom fra Kvæfjord som går siste året på videregående til egen dialekt, og hva tenker de om bruk av egen dialekt i fremtiden?

Problemstillingen skal bidra til å kaste lys over hvilke tanker ungdommer har om egen dialekt og holdninger til den. Når ungdom fra Kvæfjord er ferdig med videregående må de pendle til en større by eller flytte fra stedet om de skal inn på høyere utdanning eller i forsvaret. Hvilke holdning har de til språk i dag, og hvordan tanker har de om fremtiden. For å utforske dette vil holdninger og identitet være viktige teoretiske begreper som vil redegjøres nærmere for i det teoretiske rammeverket for oppgaven (kap. 2).

1.2 Tidligere forskning

I dette kapitlet skal jeg ta for meg tidligere arbeid som er knyttet til det teoretiske rammeverket til avhandlinga. Jeg har valgt å forholde meg til tre ulike arbeid. Det første delkapitlet 1.2.1 aktualiserer jeg dialektene i Nord-Norge og jeg vil ta utgangspunkt i Sør-Troms, ettersom undersøkelsen jeg har gjort finner sted der. I del 1.2.2 presenterer jeg Nesse og Sollids (2010) komparative perspektiver på nordnorske bymål, de skriver om forholdet mellom fire nordnorske byer. Her viser de til at det er likheter og ulikheter mellom områdene. Det siste arbeidet jeg skal ta for meg er en artikkel av Sollid (2014), som undersøker morsmålsdialekten har i et hierarkisk dialektmøte. Dette er ikke relevant for å se den hierarkiske utviklingen, men for å få et tilbakeblikk på det mine informanter har i vente.

1.2.1 *Nordnorsk* – Kåre Elstad (1982)

Det er ikke uvanlig at folk sørpå mener folk i Nord-Norge snakker helt likt. Kåre Elstad var en interessert språkforsker, med nordnorsk som spesialitet. I boken *Nordnorsk* (1982) skriver han kapitlet om *Nordnorske dialektar*, som handler om de norske dialektene i Nord-Norge. Han sier at det er stor språklig variasjon i nord til tross for de store avstandene (Elstad, 1982, s. 14). Han legger til «No er målet i Nord-Noreg mykje meir variert enn ein legg merke til i første omgang. Rett nok er det gjerne små detaljar som skil mellom dei ulike dialektane, og grensene for desse språklege detaljane kan somme stader vere svært uklåre» (Elstad, 1982, s. 16). Mange plasser trenger det ikke være merkbar ulik dialekt mellom to nabosteder, men ulikhetene kan være viktige språkverdier som definerer plassen. I dette kapitlet presenterer han talemålet både i byer og på tettsteder i Troms. I kart *XVI* illustrerer han byer og tettsteder som har hatt et folketall på over 2000 etter 1945 i Nord-Norge (Elstad, 1982, s. 71). Kartet viser at Harstad er markert som by, mens Kvæfjord kommune ikke er illustrert. Elstad presenterer ikke alle bykommuner og bygdebyer, men sier noe om blant annet Narvik, Bodø og Tromsø, han nevner også Harstad. Han skriver at harstad-målet ideelt sett burde vært en mellomvariasjon av Tromsø- og Narvik-mål, noe det i stor grad ikke er. Målet har noen påvirkninger, som for eksempel pronomenerne *æ* og *mæ* fra Tromsø og Narvik (Ibid.). Generelt sier Elstad (1982) at det er få fellestrekk for den nordnorske dialekten utenom tonegangen i ord og setninger. De fellestrekkene som er gjeldende i nord, er også gjeldene andre deler av landet. Han ramser opp flere, men for denne avhandlinga er det *palatalisering av tannlyder* som er relevant. Tannlydene *nn*, *nd*, *ll*, *ld*, *tt*, *dt* og *dd* i ord som *finn*, *land*, *troll*, *kveld*, *nytt* osv. Kvæfjord er ei bygd ca. 25 minutter utenfor Harstad, ettersom det ikke er langt mellom Harstad og Kvæfjord er ikke

pendling mellom stedene uvanlig. De ungdommene i Kvæfjord som skal gå yrkesfag eller studiespesialiserende på videregående må inn til Harstad for å gjøre dette.

Som tidligere nevnt er det norske samfunnet veldig opptatt av dialektene rundt om i hele landet. Det viser seg at alle dialekter er en viktig verdi, ikke bare for å samle på ord og uttrykk som er i ferd med å gå av bruk. Når Elstad (1982) snakker om å ta vare på dialekten presiserer han at en skal bruke det naturlige talemålet, uten å skulle pynte på eller utjevne det. Det er lite forskning på kvæfjord-dialekten og det er derfor svært interessant å se på hvordan blant annet ungdommer i dag stiller seg til dialekten med tanke på hvordan språksituasjonen har vært og er i dag, og hvordan de tenker å bruke den i fremtiden.

1.2.2 Nordnorske bymål i et komparativt perspektiv – Nesse og Sollid (2010)

Nesse og Sollid (2010) skriver om det nordnorske talemålet med vekt på to byer i Troms og to i Nordland. De undersøker språkendring mellom byer og tettsteder, og da hvilke språktrekk som endres. Bakgrunn for dette fokuset begrunnes i at det er lite tidligere forskning på disse byene. Artikkelen presenterer forskjellene mellom bymålene i tabell 1 (Nesse & Sollid, 2010, s. 151). De viser i tabellen at det ikke er et fast mønster mellom byene, og det er bare *æ* personlig pronomeren, 1. person subjektivform som er likt i alle byene. De andre språktrekkene viser seg å være forskjellige. Når de skal forklare hvorfor det er slik hevder de at det i et diakront perspektiv har vært mye likt mellom byene. Det er i nyere tid at variasjonen og endingene skiller lag, språklig sett.

Nesse & Sollid har til tross for dette trukket fram at de byene som ser ut til å være mest samstemte er Tromsø og Harstad. Den tradisjonelle palatale lyden av lang /n/ og /l/ ser ut til å i tre av byene gå inn i en avpalataliseringsprosess. De skriver at den palatale uttalen i Narvik har blitt stigmatisert, og apikal uttale har fotfeste sammen med dental. I Tromsø viser det seg å variere mellom palatale og dentale uttalelser. Det interessante med Bodø er at palatal uttale bare skjer på /l/, og /n/ fortsatt har dental uttalelse. Studien viser ikke at Harstad er en del av denne prosessen. Nesse og Sollid (2010) ser på to sentrale poeng for å forstå forholdet mellom de fire nordnorske byene. De mener kontakt og differensiering er viktig, og sett i lys av nettverksmodellen kan en se at kontaktmønstrene i sosiale mønster er viktig for medlemmer av ulike sosiale nettverk. Det skjer endring på bakgrunn av den sosiale kontakten en har med andre grupper, eller ved at en skal markere seg som forskjellig fra disse gruppene. De skriver videre at differensieringsprosessen må ha rikelig med kontakt mellom de nordnorske byene og at den fysiske avstanden er sentral. Til slutt konkluderer Nesse og Sollid med at byene ikke har et

spredningsmønster som går fra by til by, og at de ikke kan se på de språklige forholdene ved hjelp av bare én spredningsmodell.

1.2.3 Hierarchical Dialect Encounters in Norway – Sollid (2014)

Det er gjort mer forskning på Tromsø-målet, blant annet har Sollid (2014) skrevet artikkelen: *Hierarchical Dialect Encounters in Norway*, som undersøker hvilke betydning morsmålet har i et hierarkisk dialektmøte i Norge (Sollid, 2014, 111). Analysen er basert på et feltarbeid gjort i Tromsø og fokuserer på et sosiolingvistisk intervju med foredragsholder, Trond. Dialektene i Norge fikk gjennom den nasjonalromantiske perioden på 1800-tallet ideen om et norsk sosiolingvistisk paradis, og satt grunnlaget for «dialektbølgen», som førte til et positivt syn på dialekter og bruk av dialekter i både formelle og uformelle situasjoner.

Det ene intervjuet, som ble gjort av Sollid selv, var med Trond. Han flyttet som 15 åring til Oslo-regionen, og kom 11 år senere tilbake til Tromsø. Studien sier noe om hvordan han ser tilbake på språkvalgene han har stått overfor. Han flyttet til et språksamfunn som hadde høyere status enn tromsødialekten. På en hyttetur med en slektning praktiserte Trond oslodialekten, men han bestemte seg for å stå på kravene om å være *ekte* nordlending. Det å bevare dialekten var en del av å være på den politiske venstresiden (Sollid, 2014, s. 121). Han poengterer i et av sitatene at han måtte være språklig *ekte* og at det å bevare dialekten var en del av den politiske debatten. For å forklare dette, eksemplifiserer han med at nordlendinger i Oslo var som pakistanere på 70-tallet, der den nordnorske dialekten ikke hadde en plass i det høyt prestisjefylte samfunnet. Tross bestemmelsen om å beholde dialekten, var det i møte med den høye prestisjen i oslodialekten vanskelig å ikke endre noen dialekttrekk. Blant annet gikk han fra nektingsadverbet *ikkje* til *ikke*. Han valgte å holde på dialekten, men konvergente for å kommunisere bedre. Det kom frem i intervjuet at det sosiale nettverket hadde påvirkning på hvilken retning han endte opp med. Avslutningsvis kan en si at det var både politiske overbevisninger og det sosiale nettverket som fungerte som et kompass. De språklige valgene henger sammen med diskursen på makronivå for nord vs. sør, og periferi vs. sentrum (Sollid, 2014, s. 128). Og en kan si at det har en sammenheng med det språklige klimaet vi har i Norge. Det er en viss toleranse for språk og dialektbruk, noe Trond bekrefter med de språkvalgene han valgte å ta. Han har ikke følt på en press, men det skjedde en naturlig forandring for han. Studien min utfyller denne undersøkelsen. I en kontrast til å se tilbake på hvilket språkvalg han gjorde, reflekterer og tenker mine ungdommer om hvordan de ser for seg

språkvalgene sine når de nå skal til en ny epoke i livet. Hvordan de har tenkt å tilpasse seg språksituasjoner, men også om de har tenkt å holde på den dialekten de har.

1.3 Strukturen i arbeidet

Avhandlinga er delt inn i fem kapittel: innledning, teoretiske perspektiver, metode, analyse av datamaterialet og til slutt drøfting og avslutning. I kapittel 1: innledningen har jeg presentert tema hvor jeg også aktualiserer prosjektet, problemstilling og tre deler innenfor tidligere forskning. I kapittel 2, teoretiske perspektiver, starter jeg å ramme inn prosjektet med regionaliseringsprosessen og endringsprosessen som skjer med dialektene. Hovedvekten ligger på definisjon av begrepene holdninger og identitet. Gjør også kort rede for hvorfor disse er viktig for oppgaven. Kapittel 3, metode, innledes med å presentere kunnskapssynet og den kvalitative metoden. Jeg beskriver også valg av informanter, intervju, intervjuguide, transkripsjon og analyse av data. I kapittel 4, analyse av datamaterialet, presenterer jeg sitater og resultat som ligger til grunn for analysen. Her bruker jeg også teori til å underbygge tolkningene jeg gjør. I kapittel 5, drøfting og avslutning, løfter jeg blikket på et samfunnsnivå, og ser hvordan funnene mine kan ses i lys av tidligere litteratur og empiri. Før jeg til slutt oppsummerer og legger frem refleksjoner som kunne vært interessant å forske videre på.

2 Det teoretiske rammeverket

I dette kapitlet skal jeg presentere det teoretiske grunnlaget for studien. På grunn av oppgavens omfang har jeg gjort prioriteringer på teori som er relevant for mitt masterprosjekt generelt, og problemstilling spesielt. Jeg vil først introdusere språkendringer på et mer overordna nivå, samt beskrive kort regionaliseringsbegrepet. Jeg vil spesielt fokusere på det individuelle nivået, hvor holdninger og identitet er viktige begreper. I tillegg vil jeg presentere sentrale perspektiver som vil være relevant for mitt tolkningsarbeid, for eksempel språkets indeksikalitet og den sosiale nettverksteorien.

Angående dialektendringene som skjer i samfunnet, skriver Mæhlum og Røyneland (2012) om utviklingslinjer. De skriver systematisk om endringene som skjer i landet, og hvilken retning utviklingen sannsynligvis går i. Når dialekten innenfor et område begrenses og en region fanger opp disse, skjer ei nivellering. De lokale språktrekkene blir da borte, og det fører jamt over til å være mer «bynære» (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 132). Karakteristikken som da ofte går igjen hos språkbrukerne, er at formen er «utvanna», «forfinet» eller «mindre brei», talemålet i for eksempel Nord-Norge blir dermed ikke borte, men det peker heller i retning av bymålene i byene som Kirkenes, Tromsø og Bodø.

Strukturen videre i dette kapitlet vil være 2.1, ei innføring i dialekt og holdninger og hvordan disse henger sammen. I 2.2 vil jeg gjøre det samme med dialekt og identitet, hvor jeg også trekker frem viktige perspektiver som, den sosiale nettverksteorien (2.2.1) og språkets indeksikalitet (2.2.2).

2.1 Dialekt og holdninger

Vi blir hele tiden påvirket og har en interesse for å forstå hverandre enten man er klar over det eller ikke. Lewis R. Aiken (2002) sier begrepet *holdninger* kan plasseres tilbake i den vestlige litteraturen allerede på 1700-tallet, og ble senere definert i psykologien på 1860-tallet. Begrepet har gjennom tiden blitt definert ulikt, og han trekker derfor en oppsummerende definisjon: «attitudes may be viewed as learned cognitive, affective, and behavioral predispositions to respond positively or negatively to certain objects, situations, institutions, concepts, or persons» (Aiken, 2002, s. 6). Det er altså lærte kognitive og affektive tendenser for å reagere positivt eller negativt på ulike situasjoner eller personer. Han legger også til at holdninger er svært individuelle. Relatert til språkholdninger definerer Hårstad et al. (2021) begrepet enkelt forklart som «oppfatningene vi har om språk og språkbruk» (Hårstad et al., 2021, s. 44). Et eksempel på dette kan være hvordan mennesker oppfatter andre dialekter som pene og vakre, eller

bondske og mindre vulgære. Hårstad et al. (2021) sier at i moderne språkideologisk tid har vi gjort oss flere meninger om hva som er «det mest normale språket», hva det er vil være med å påvirke hvilke holdninger vi har til språk og dialekt.

Påvirkningskraften for hvordan vi opplever språk kan være basert på faktisk kunnskap eller egne erfaringer, «Men svært ofte blir holdningene overtatt mer eller mindre ureflektert fra venner, familie eller andre grupperinger som vi har valgt å identifisere oss med – altså de tidligere omtalte sosialiseringensagentene» (Mæhlum, 2008, s. 95). Det er den nærmeste kretsen på mikronivå som kanskje i størst grad påvirker språkholdningene våre, men en kan også på samfunnsmessig nivå si at det blir påvirket av såkalte *stereotypier*. Ifølge Mæhlum (2008) blir termen stereotypier definert som menneskets forventninger og oppfatninger om hvordan atferd og personlighet til en spesifikk gruppe er bestemt, dette med tanke på for eksempel kjønn, etnisitet og språk. Mæhlum nevner også at tidligere studier sier noe om at en ikke kan studere holdninger isolert fra noe annet, ettersom vi har holdninger basert på erfaringer og andre innvirkninger.

Et annet nært beslektet begrep når det kommer til språkholdninger er *språkideologier*. Språkideologi er en tanke om hvordan språk bør forstås. Ingunn I. Ims refererer til Kathryn A. Woolard og hennes definisjon av språkideologier som «a meditating link between social structures and forms of talk» (Ims, 2014, s. 9). Hun legger til at teorien bygges opp mot en prosess «der gitte måter å snakke på gjenkjennes, klassifiseres, evalueres og debatteres, kort sagt hvordan mer overordna (språk)ideologiske forståelsesformer i et samfunn knyttes til språklig praksis og vice versa» (ibid.). Det er ikke bare Ims (2014) som definerer språkideologi som en mer overordna forestilling på språk, Hårstad et al. (2021) skriver at språkholdningene kan forstås i lys av ideologier, hvor også standardisering er et nytt og moderne fenomen. Det tar for seg hvordan større folkegrupper deler en oppfatning av at en språkvariasjon er «bedre» eller mer «normal» enn andre.

I ulike miljø har språk fått sosiokulturell betydning, og språket kan derfor bli en identitetsmarkør for det gitte området. Hårstad et al. (2021) sier at en kan se på språkholdninger som konkrete språkideologier på et overordnet nivå. Eksempelvis kan en se at respondentene ikke vurderer taleren, men det er måten taleren snakker på som assosieres til en plass. Hvordan folk forstår disse språkholdningene er med på en grunnleggende språkpurisme. Språkpurisme defineres i denne sammenheng som «... en puristisk ideologi knyttet til språk betyr at en anser noen former for språkbruk som grunnleggende sett bedre, renere og mer ekte enn andre»

(Hårstad et al., 2021, s. 45). Ofte kan språkbruk som bryter med forestillingene være negative, spesielt der fenomenene hvor grenseoverskridende atferd finner plass, som for eksempel at et menneske bruker to ulike dialekter samtidig.

Når det er snakk om språkbruk og grenseoverskridelse tyder det på at ideologien om et rent og ekte språk står sentralt. Begrepet autentisitet er det flere som bruker. Et autentisk språk ifølge Hårstad et al. (2021) fremstår som språklig ekthet og originalitet (s. 86). Sollid (2008) kobler dette til det essensialistiske, hvor dialektbruk blir assosiert med noe uforanderlig og enhetlig. Sollid (2008) skriver om hvordan en kan forstå autentisitet i lys av språkbrukerens grense for hvor «nye» en kan tilpasse seg nye miljøer og omgivelser. Hun sier noe om at autentisitet er noe relasjonelt, og at det vil variere fra person til person (Sollid, 2008, s. 89). Det betyr at det individuelle språkvalget henger sammen med egen forståelse og med hvem vi er. Det vil si at en gjør språkendringer ut ifra hva som stemmer overens med egne holdninger. Sætermo og Sollid (2021) viser til at den autentiske dialekten er språkbrukerens første dialekt, og at det er de sosiale oppfatningene, som påvirker dersom taleren endrer eller akkomoderer i retning av en ny dialekt. Når en nordmann velger å blande eller bruke funksjoner fra andre dialekter blir det vurdert for å være «ødelagt» eller «urent», noe som også blir betegnet som «knot». Det naturlige språket vil variere ut fra hvem en snakker med. Om en tilpasser eget språk eller grenser mellom andre varianter enn det andre ideelt sett mener er «rett», kan andre hevde er «knot» (Hårstad et al., 2021, s. 87). De presiserer at en kjenner igjen «knot» i en grunnleggende puristisk holdning til språkbruk, hvor det naturlige språket er tilpasset en ny retning, og det viker fra det autentiske språket. Men det skal sies at hva som ser ut til å være det naturlige eller prestisjefylte skifter mellom ulike kontekster (Sætermo & Sollid, 2021, s. 63).

Nært beslektet begrepet «knot» ligger også *bidialektalitet*. Termen blir brukt av- og oppfattet av andre som har to eller flere dialekter (Hårstad et al., 2021, s. 89). Det vil si at en kan velge språklig modus ut fra hvilken situasjon en er i. Mæhlum (2008) beskriver at vi velger språk i interaksjon av å signalisere medlemskap til en bestemt sosial gruppe. Det er uvanlig at de som flytter på seg i ung alder tilegner seg flere språk. Forskning viser at det ofte er negative holdninger til det å være bidialektal. Ofte veksles disse språkvariantene seg i samsvar med de en omgås.

2.2 Dialekt og identitet

Gjennom språk og identitet kan en på mange måter signalisere hvor en hører til, og en kan signalisere hvor en ikke hører til. Vi uttrykker identitet i stor grad gjennom språket. Identitet er

et stort begrep og ifølge Hårstad et al. (2021) den andre bærebjelken for den sosiokulturelt orienterte språkforskningen. Det er et samspill mellom identitet og det språklige, og for å kunne forstå dette må en ha kunnskap om identitetsbegrepet. Det er ulike måter å oppfatte dette begrepet, og det er en forskjell for hvordan «folk flest» tenker på det, og hvordan sosiokulturell språkvitenskap definerer det. Hårstad et al. (2021) skiller mellom essensialistisk identitetsforståelse og sosialkonstruktivistisk forståelse. Den essensialistiske forståelsen vil «folk flest» være kjent med, denne forståelsen vokste frem under romantikken og særlig nasjonalromantikken på 1800-tallet. Den tyske filosofen Johann Gottfried von Herder hevdet at «nasjoner var kjennetegnet av et slags åndelig fellesstoff – «Folkeånden» (tysk Volksgeist) – som blant annet kunne finnes nedfelt i kunsten og kulturen» (Hårstad et al., 2021, s. 41). Språket var et viktig uttrykk for folkeånden, og Herder belyser grunnlaget for hvorfor mennesket forstår at språk og nasjon har en stor tilknytning til hverandre. Hårstad et al. (2021) definerer essensialistisk identitetsforståelse som «En slik forståelse av identitet legger til grunn at identitet nettopp er en essens i oss, altså en mer eller mindre bestandig og uforanderlig kjerne av egenskaper, holdninger og verdier som kjennetegner oss» (Hårstad et al., 2021, s. 41). Eksempelvis kan dette være den dialekten sammen med miljøet som en er vokst opp på, som danner grunnlaget for den identiteten en har og/eller tilhører. En kan forstå dette som noe statisk, og noe som ikke vil forandre seg. Mæhlum (2008) har klare punkter for å skille essensialistisk og konstruktivistisk identitetsoppfatning og legger til den essensialistisk «Identitet er en permanent, evig og uforanderlig størrelse, immun mot ytre påvirkning og sosiale impulser» (Mæhlum, 2008, s. 109). Oppsummerende kan en si at de ytre påvirkningene ikke påvirker menneskets identitet, og at språk *er* identitet.

Den andre identitetsoppfatningen baserer seg på å forstå språk og identitet som dynamiske. Språket endrer seg i liten grad på egen hånd, og en mer passende og mulig moderne måte å forklare det på er «... at språk er blant de verktøyene vi mennesker utnytter for å etablere og innta ulike posisjoner i ulike sosiale sammenhenger» (Hårstad et al., 2021, s. 42). I denne sammenheng kommer begrepet sosialkonstruktivistisk forståelse av språklig identitet. Hårstad et al. (2021) og Mæhlum (2008) forstår i denne sammenheng at identitet er noe en aktivt danner eller konstruerer i samhandling sammen med andre mennesker i sosiale situasjoner. Det er ikke en kjerne som identifiserer identiteten til en person, men en motsetning til essensialistisk forståelse avhenger det av de ytre påvirkningene, som hele tiden vil variere gjennom atferd, livsstil og utseende. Dette medfører at en person har ulike roller som individene går inn og ut av ut ifra hvilke sosiale sammenhenger de henger sammen på, for eksempel som

en mamma i en familie, da er man kanskje også hundeeier, fotballspiller og lærer på samme dag. Dette identitetsfunnet påpeker Hårstad et al. (2021) på som dynamisk, at språket er en del av de verktøyene vi har som skaper identitet, og det er vi språkbrukere som endrer på måten vi bruker språket på.

En vil ikke ta et standpunkt på om man forstår seg selv i enten den ene forståelsen eller den andre identitetsforståelse. Bevisst eller ubevisst vil vi gjøre *identitetsforhandlinger*. Denne metaforen gir et innblikk i hvordan vi gjennom språket identifiserer oss med en plass, og at vi samtidig tar det inn i en sosial sammenheng (Hårstad et al., 2021; Mæhlum, 2008). I interaksjon med andre vil vi tolke andres adferd og få inntrykk av hvordan andre opplever oss, og handle ut ifra det. I sosiolingvistikken kan vi si at språkvalgene som speiler den språklige adferden vår ikke er tilfeldig ettersom vi i samhandling med andre tar språkvalg. Norrby og Håkansson (2015) snakker om hvordan identitet blir et spørsmål om posisjonering, og hvordan andre prøver å plassere individene i bestemte rom som for eksempel, etnisitet, kjønn, alder og klassetilhørighet. I Norge har vi mange ulike dialekter, og det er derfor mange ulike variasjoner. Ordvalg, stil og uttalelse er derfor for mange ikke permanent, de vil for eksempel kunne tilpasses i interaksjon sammen med andre.

Den kjente sosialpsykologen Howard Giles presenterer akkomoderingsteorien slik; mennesker tilpasser dialekten sin i retning mot samtaledeltakeren(ene), en skiller også der individuelt mellom konvergens og divergens. Ved bruk av konvergens tilnærmer en seg dialekten til den man prater med, derimot viser man divergens ved at en tar avstand fra sin egen dialekt (Norrby & Håkansson, 2015, s. 35-36). Denne teorien dreier seg om at man tilpasser eller tar avstand til samtaledeltakerne under en samtale. Norrby og Håkansson presiserer at dette blant annet skjer ved uttale, hastighet og spøk. Det kan også dreie seg om ordvalg, som sleng og andre lokale ord, eller grammatiske fenomen som for eksempel palatalisering. Den sosiale og kulturelle språklige variasjonen som er i samfunnet, vil også kunne ha påvirkning på hvordan en velger å ordlegge seg.

2.2.1 Sosial nettverksteori

Samfunnet kan påvirke språkholdningene, og hvordan en velger å for eksempel ordlegge seg i sosiale sammenhenger. Mæhlum (2008) presenterer to ulike bakgrunns teorier som har vært viktig i mange sosiokulturelle studier. Tilpasningsteorien vektlegger hvordan vi varierer talemålet ut ifra hvem vi snakker med (Mæhlum, 2008, s. 112). Sosial nettverksteori som også er relevant i denne sammenheng, bygger på hvordan enkeltindividet inkluderes i et dynamisk

samspill med andre individer (Mæhlum, 2008, s. 112). Samspillet vi har med andre individer vil påvirke hvordan en selv opptrer språklig. Nettverket er basert på familie, venner, skolekamerater og kollegaer. Dette kalles også primærsosialisering. Det er to ulike nettverksstrukturer, de skilles ved at nettverk med stor tetthet har mange sosiale forbindelseslinjer, som for eksempel at en har flere roller samtidig, en venninne er også klassekamerat og lagspiller. I et nettverk med liten tetthet er relasjonene uniplekse, en deler ikke flere roller samtidig.

2.2.2 Språkets indeksikalitet

Talemålet er variert og kan variere i ulike retninger i samhandling med andre. Språket henger ikke bare sammen av en kjede av bokstaver, vi kan kommunisere former for mening med språklige tegn, hvor språkets sosiale betydningspotensial, altså språkets indeksikalitet, som er et svært viktig begrep (Hårstad et al., 2021, s. 37). Hårstad et al. (2021) påpeker at språk og dialekt vil variere etter sosiokulturelle eller geografiske skillelinjer. Et eksempel på dette kan være måten språket viser identitet ved at talemålet viser hvor vi har vokst opp, eller hvem vi har vokst opp sammen med gjennom oppveksten. Ims (2014) definerer indeksikalitet som «... en semiotisk prosess der visse måter å snakke på blir tillagt varierende symbolsk innhold og verdi på et lingvistisk marked» (Ims, 2014, s. 10). Altså vil en gjennom språkets symbol trekke slutninger om hvem en person er, og hvor denne personen er vokst opp, indeksen der vi forstår relasjonen mellom tegn og referent som formidler sosial informasjon (Hårstad et al., 2021). Den sosiale meningen kommer frem ved at en dialekt har assosiasjoner til en forventede relasjoner, ofte kan det være fordommer. Et eksempel på dette kan være hvordan palatal uttalelse blir assosiert med for eksempel «bondsk» eller «mindre pene».

Språkideologier henger sammen med det såkalte *språklige* register, Hårstad et al. (2021) definerer det som *registerdanningsprosesser*, en prosess hvor språktrekk går fra å være sociolingvistisk som forventet å indeksere, til å peke i retning av en bestemt sosial gruppe. Denne prosessen deler Silverstein (2003) inn i ulike grader av indeksikalitet (Ims, 2014, s. 10). Ims refererer i sin artikkel til Silverstein (2003), og den første graden er som et nullpunkt for et avgrenset geografisk område, eller at språktrekkene ikke har en bestemt populasjon. Når denne populasjonen får en bestemt sosial statusvurdering og disse språktrekkene blir en identitetsmarkør for gruppen blir det en økende gradsindeksialitet. Hårstad et al. (2021) påpeker en ytterligere økning i bevisstheten mellom språktrekkene og en bestemt gruppe. Når språktrekkene har nådd denne grensen for indeksikalitet øker graden av stereotypi av ulike sosiale grupper og tilhørigheter.

Hvordan språk formidler en sosial informasjon er relevant for informantene mine og deres språk knyttet til der de er. Disse trekkene er i min avhandling en ressurs i den grad at de er stolte over det, men på en annen side går de over til et «penere» språk. Hårstad et al. (2021) illustrerer en språksituasjon i et rom der standardspråkideen ikke har fått innpass, og alle dialektene jevnt over er på et likt plan. Det er interessant å se hvordan *dialekt* oppstår når standardideen kommer inn i bilde, og en begynner å snakke om hva som er «fint» og «bredt» som to ytterpunkter av hverandre (Hårstad et al., 2021, s. 63-65). Disse språklige praksisene er ikke nødvendig prestisje, men et spekter. Når det er snakk om noe som er «fint» kan det også være varianter som er «finere». Det er usikkert hva som nøyaktig er den «det fineste» varianten, men en kan tenke seg at det samsvarer med det standardiserte talemålet. I denne avhandlinga vil det være relevant å se «fint» opp mot standarduttalen, en ren og nøytral uttale uten særpreg (ibid.).

Nå er det teoretiske rammeverket for avhandlingen redegjort for, og jeg vil i det neste hovedkapitlet utdype metodevalgene for undersøkelsen. Jeg vil da komme tilbake til data-innsamling, datamaterialet og kvalitativ forskning som metode i forskningsprosessen.

3 Metode

De metodiske valgene er avhengig av prosjektets tema og problemstilling. Etter å ha bestemt tema må en orientere seg mot teori og tidligere forskning knyttet til temaet for å identifisere det eksisterende kunnskapsgrunnlaget og dermed også kunnskapsgap. Med denne kunnskapsinformasjonen kan en posisjonere sitt eget prosjekt og vite hvordan prosjektet kan bidra med på forskningsfeltet (Neteland & Aa, 2020, s. 15). Neteland og Aa (2020) skriver et kapittel om hvordan en skal designe en undersøkelse, og påpeker at en i tillegg til å være orientert på kunnskapen, vil den være et grunnlag for valg av problemstilling, som også setter utgangspunktet for hvilken innsamlingsmetode en trenger. Ettersom min studie er ute etter å få en dypere innsikt i menneskelige erfaringer, refleksjoner og holdninger, har jeg valgt en kvalitativ tilnærming, med intervju som metode (Neteland & Aa, 2020, s. 51).

I dette kapitlet vil jeg gjøre greie for fremgangsmåten jeg har brukt for å samle inn datamateriale, og jeg vil vise hvordan jeg har behandlet materialet. Problemstillinga sier noe om hvordan holdninger ungdommer har til egen dialekt nå og i fremtiden. Ettersom jeg skal inn i deres livserfaringer har jeg valgt å bruke kvalitativ metode for å samle inn data. Jeg skal i dette kapitlet gjøre rede for hvilke metodiske valg jeg har gjort, og samtidig begrunne disse valgene. Valgene som tas vil i stor grad påvirke oppgavens form og innhold. På tampen av kapitlet skal jeg også redegjøre for etiske avvendinger jeg har tatt hensyn til.

3.1 Kunnskapssyn

I et forskningsprosjekt er det flere metodiske valg en må ta stilling til. Kunnskapssynet som ligger til grunn for undersøkelsen, har betydning for hvilke metodiske valg som tas. Ontologien handler om at en ønsker å forstå den faktiske eksistensen fra virkelighetens natur (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 336). Vi har alle en oppfatning av hvordan verden egentlig er, og vil handle ut fra disse vinklene. Formålet med ontologien er gi en beskrivelse av nødvendige trekk fra virkelighetens natur. Men hvordan skal en etablere denne vitenskapelige kunnskapen, epistemologi handler om måter en velger å etablere kunnskapen på. Læren om erkjennelse (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 354). Kunnskapen er som et stoff forskeren skal samle inn, det er stoffet som viser seg gjennom samtalen.

3.1.1 Det fenomenologiske og hermeneutiske perspektiv

I dette prosjektet har jeg anvendt en fenomenologisk tilnærming. Ved bruk av denne tilnærminga kan man forstå dagliglivet og menneskes egne perspektiver. Kvale og Brinkmann (2015) definerer den fenomenologiske tilnærmingen til hvordan forskeren

prøver å forstå ulike sosiale fenomen ut fra informantens egne perspektiver. De kan da beskrive verden slik de forstår den. Fenomenologien ble først grunnlagt som filosofi av Edmund Husserl på ca. 1900-tallet, hvor bevissthet og opplevelse var sentralt (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 44). De hevder videre at denne filosofien i senere tid ble utviklet som eksistensfilosofi sammen med Martin Heidegger, og de utvidet den til å omfatte menneskets livsverden. På tampen utviklet Jean-Paul Sartre og Maurice Merleau-Ponty fenomenologien til å inneholde kroppen og menneskers handlinger. Merleau-Ponty presiserer at den fenomenologiske metoden dreier seg om å i større grad beskrive enn å forklare, dette vil gjøre at undersøkelsen får frem deres allmenne vesen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 45).

Det fenomenologiske perspektiv har den erfarte livsverden som grunnleggende for utledning av kunnskap, og ifølge Kvale og Brinkmann (2015) søker den kvalitative tilnærmingen å kunne utvikle dypere kunnskap og innsikt om nettopp den erfarte livsverden gjennom ord og ikke tall (s. 47). Problemstillinga til oppgaven søker holdningene informantene har til dialekt og det er derfor relevant at forskeren kommer inn i deres livsverden for å kunne forstå utsagnene.

Hermeneutikken har hatt en innvirkning i hvordan feltarbeidet er formet ettersom jeg i analysen underbygges av de metalingvistiske utsagnene til informantene mine. Formålet med en hermeneutisk tilnærming, er ifølge Kvale og Brinkmann (2015) måter å oppnå gyldig og allmenn forståelse av hva tekst betyr. Det å forstå meningen bak en menneskelig handling, og jeg som forsker må prøve å forstå handlingen utfra deres egne premisser (Hårstad et al., 2017). I forlengelsen av det fenomenologiske og hermeneutiske kunnskapsperspektivet skal jeg presentere den kvalitative tilnærmingen jeg har valgt å legge til grunn som metodeform i prosjektet. Analysen har derfor en hermeneutisk tilnærming, ettersom dets vitenskapelige aspekt er å fortolke meningsbestemte handlinger (Hårstad et al., 2017, s. 51).

3.1.2 Kvalitativ metode og den kvalitative tilnærmingen

I analysen går jeg kvalitativt til verks ved at jeg ser på informantenes egne utsagn om holdninger, identitet og hvordan de posisjonerer seg språklig i dagliglivet. Det kvalitative vitenskapsteoretiske perspektiv er ifølge Hårstad, Lohndal & Mæhlum (2017) arten, karakteren og *opplevelsen* av et fenomen, for å kunne beskrive dette brukes ord foran målenheter. Det blir derfor ofte gjort enten intensive feltstudier, eller som utgangspunktet for denne avhandlingen, et mindre ustrukturerte dybdeintervju der ambisjonen er å bruke et strategisk utvalg informanter fra den gruppa som undersøkelsen er ment for. Dataene og utsagnene blir tolket i lys av sosiale

og språklige fellesskap som de lever i (Hårstad et al., 2017, s. 55). Min rolle er å forstå disse fellesskapene med bakgrunn i informantenes historiske bestemte hendelser, på deres premisser.

3.1.3 Utvalg og rekrutteringsprosess

Datamaterialet mitt består av fire ulike intervju med informanter fra Kvæfjord. De er alle ungdom mellom 18 og 19 år, tre av dem er fra Kvæfjord, siste er fra Vestlandet, men har flyttet til Harstad. Under planleggingen av prosjektet, satte jeg noen kriterier til hvilke informanter jeg skulle bruke i feltarbeidet. Det viktigste kravet var at de gikk siste året på videregående, ettersom det å slutte på videregående kan være nøkkelen til en ny vei i livet. Dette passet godt ettersom jeg hadde undervisningstimer i en tredjeklasse. Jeg ønsket også å ha informanter som var fra kommunen skolen ligger i, det lot seg ikke gjøre for alle og derfor ble 3/4 fra tettstedet. Det å intervju ikke-innfødte individer har vært omdiskutert da de ofte ekskluderes fra språkendringsstudier (Hårstad et al., 2017, s. 162). At ikke alle informantene er fra bygda ser jeg på som en helhetlig styrke.

Det ville også vært interessant å inkludere flere språkbrukere for å få et større bilde på språkholdningene til ungdommer i Kvæfjord. Likevel har jeg valgt å avgrense oppgaven til å handle om ungdom som er på tur ut fra videregående skole. Det er interessant å se hvordan om det skjer endringer med tanke på hvilke roller informantene har. Hasund (2006) sier at noen av *rollene* en har er knyttet til sentrale samfunnsinstitusjoner, en kan derfor se på overgangen fra å være «elev» på en skoleinstitusjon til å bli en «student» i høyere utdanning eller en «rekrutt» i førstegangstjenesten. Informantene jeg har valgt å intervjuer står snart ovenfor viktige språkvalg for sin fremtid.

Jeg kom i kontakt med ungdommene gjennom praksisperioden, og jeg presenterte tidlig at jeg skrev en masteravhandling om dialekter i Nord-Norge. Mot slutten av praksisen hadde jeg sammen med praksislærer gjort meg noen inntrykk av hvem i klassen som kunne være aktuelt i prosjektet. Jeg start en av de siste timene til å presentere prosjektet mitt, der jeg også informerte om at intervjuene ble individuelle på ca. 30 minutter per intervju. For å ikke være direkte på informantene i plenum, brukte jeg friminuttet til å spørre om de kunne tenke seg å være med på feltarbeidet. De ble da også informert om at det var mulighet til å trekke seg, og at de hadde krav på innsyn i materialet etterpå.

3.1.4 Intervju

Kvale og Brinkmann (2015) peker på at det kvalitative forskningsintervjuet belyser hvordan informantens erfaringer kommer frem, uten at det skal være en påtrengt vitenskapelig forklaring. Forskerens formål er et ønske om å få tak på hvordan de beskriver opplevelsene sine eller artikulerer handlingsvalgene sine (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 20). I en videreutviklet sosiolingvistisk tilnærming er formålet å få den «ekte» tale, for å etterpå videreføre det inn i analysen (Hårstad et al., 2017, s. 164). Dette stemmer godt med min problemstilling, da undersøkelsens hensikt er å utlede kunnskap om holdningene elever har til dialekten sin.

Som 5. års student skal det gjennomføres en 5 dagers praksis. Jeg valgte å kombinere praksisen med datainnsamlingen til oppgaven. Ved å kombinere disse fikk jeg muligheten til å bli relativt godt kjent med elevene. Dette gjorde at jeg fikk mulighet til å bygge relasjoner til de elevene jeg skulle intervju. Gode relasjoner mellom meg som intervjuer og informantene er et godt utgangspunkt for en fin flyt i samtalen.

Med bakgrunn i at intervjuet skaper muligheter til å oppleve informantenes erfaringer og opplevelser fra deres livsverden, vil jeg komme nærmest mulig inn på datamaterialet mitt. Intervjuene ble gjennomført individuelt, slik at informantene hver for seg kunne vise refleksjoner og oppfatninger til dialekten og språksituasjonen. For å mjukne opp mellom meg og informanten brukte vi starten på intervjuet til å snakke om blant annet hverdagslivet i bygda. I tillegg er ungdommene på en kjent plass under intervjuet noe som kan bidra til at de føler seg tryggere, som igjen fører til en bedre flyt i samtalen. Intervjuene ble gjort i skoletiden og jeg fikk lov å ta elevene ut en etter en i gymtimen. I et slikt arbeid er det viktig å også reflektere over konsekvenser for deltakeren (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 107). Det kan tenkes at elevene ble påvirket av at de ble tatt ut av øvelsene de skulle gjennomføre i gymtimen. Det å bli tatt ut av fellesskapet og inn i en ukjent situasjon. Dette vil kunne påvirke deres utsagn under intervjuet.

Kvale og Brinkmann (2015) skriver i sammenheng med det fenomenologiske perspektivet at en i mange tilfeller bruker semistrukturert intervju som metode for å fange det materiale en trenger. Dette åpner opp for både en åpen samtale, men også lukkede spørsmål. For å svare på problemstillinga har jeg bevisst valgt å bruke en delvis strukturert tilnærming (Thagaard, 2018). Denne formen for intervju er basert på en delvis strukturert intervjuguide. Jeg hadde satt opp ca. 20 ulike spørsmål. Målet med disse spørsmålene var å ha noe fast å kunne følge, men formulert som åpne spørsmål for å kunne lytte til informantens fortellinger og refleksjoner.

Informantene kunne derfor fortelle om historier og andre situasjoner de tenkte var relevant for temaet, og jeg som intervjuer kunne samtidig peile oss inn på de spørsmålene jeg hadde organisert på forhånd. Den åpne strukturen for intervjuet kan være til både fordel og ulempe (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 134), det kan være en fordel slik at samtalen flyter ut ifra historiene til informantene. Med tanke på at det ikke er noen standardprosedyre for hvordan et forskningsintervju skal være, er det ekstra viktig å ha nok kunnskap om temaet. Under intervjuet er en avhengig av å ta valg basert på egen kunnskap som vil dra intervjuet i best retning. I det videre skal jeg redegjøre nærmere for valg av og gjennomføring av intervju som metode.

3.1.5 Intervjuguide

Intervjuguiden ble sentral for utformingen av intervjuet. For å organisere intervjuguiden har jeg tatt utgangspunkt i Thagaard (2018) sine råd om hvordan en skal strukturere et intervju. Samt har jeg hentet inspirasjon fra Maria Bakke Havstein (2019) sin masteroppgave, som undersøker en språksituasjon i Vadsø og Vardø. Intervjuguiden er delt inn tre deler, med ei innledning, en hoveddel og ei avslutning. Innledningsvis er det viktig å ta hensyn til nøytrale spørsmål som informanten lett kan snakke om. Som også Kvale og Brinkmann (2015) sier er intervjuets første minutter avgjørende, her vil informantene ha en klar oppfatning av selve intervjueren, som gjør at det kan bli «lettere» å «snakke fritt og legge frem sine opplevelser og følelser for en fremmed» (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 160). Kvale og Brinkmann legger også til at intervjuer er forskjellige med tanke på hvor åpne de er om hva formålet med studien er. Denne studien ønsker å se på de sosiale og kulturelle språkholdningene i et lokalsamfunn, Kvale og Brinkmann (2015) kaller denne tilnærmingen *traktintervju*. De sier at intervjueren stiller da for eksempel spørsmål om hjemplassen, dialekten de snakker der, og til slutt for å komme inn på deres egne holdninger til dialekten på hjemplassen. Fra innledende nøytrale spørsmål kan en gradvis begynne å snakke om emosjonelt ladete emner (Thagaard, 2018, s. 100). Jeg startet intervjuguiden med spørsmål om hvor informanten kunne fortelle litt om seg selv, der oppfølgings spørsmålet gikk inn på hva de hadde som plan etter videregående. For å komme inn på nøytrale men strategiske spørsmål, spurte jeg blant annet om: «om jeg kommer på besøk til byen din, hva ville du tatt meg med på?», spørsmålet gir informanten mulighet til å kunne snakke ut ifra et kjent område og en kan tenke seg at en vil svare ut fra egne erfaringer. Dette for både intervjueren, men også for informanten. Videre i intervjuet var det viktig å holde en dynamisk spørrestil. Ved å bevisst bruke dynamikken, vil en kunne «fremme et positivt samspill, holde samtalen i gang og stimulere intervjupersonene til å snakke om sine opplevelser og følelser» (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 163). Formålet med forskningsintervjuet er å hente

relevant og pålitelig datamateriale for å senere tolke og analysere. For å tolke og analysere er det vesentlig å gjøre om samtalen til tekst.

3.1.6 Transkripsjon av intervjuene

Etter at intervjuet er gjort ligger datamaterialet på taleopptakeren. Når jeg i det videre arbeidet skal analysere datamaterialet (kap. 4) er det først relevant å gjøre om tale til tekst. Til dette brukes blant annet transkripsjon, dette vil i praksis si at en skal transformere tale til skrift. For å dokumentere intervjuene mine har jeg brukt en lydopptaker, dette frigjør meg som intervjuer til å tenke på samtalens dynamikk og tema. I og med at materialet mitt ligger på taleopptakeren oppleves avstanden til datamaterialet stor. Kvale og Brinkmann (2015) skriver at en får en tettere oversikt og struktur når intervjuet transkriberes til tekst. I flere forskningsprosjekt er det også vanlig at forskeren får andre til å transkribere intervjuene, men dette var i mitt tilfelle ikke aktuelt. Ved å transkribere dette selv har jeg fått en mye sterkere nærhet til datamaterialet, og jeg kunne på denne måten legge merke til viktige detaljer i intervjuet. Jeg har gjort transkripsjonen i dataprogrammet ELAN for å gjøre det enkelt og oversiktlig.

Det er ingen formell form eller struktur for hvordan en transkripsjon skal gjennomføres, men det bør velges en bestemt transkripsjonsnøkkel. Intervjuene er alle transkriberte i sin helhet. Jeg har valgt å transkribere det nokså talemålsnært, hvor dialekten i Kvæfjord kommune er utgangspunktet. Her vil viktige dialektmarkører som for eksempel palatal uttalelse og nektingsadverb være inkludert. I analysedelen vil det være sitater og dialoger mellom intervjuer og informant. Utsagnene markeres med (anonymt) fornavn foran sitatet, og i dialoger hvor jeg deltar, markeres dette med *Intervjuer*. For å ivareta de forskningsetiske hensyn ovenfor informantene fikk de fiktive navn i transkripsjonen.

3.1.7 Tegnforklaringer til transkripsjonen

(...) = pause

= lengere pause

[...] = deler av utsagnet er fjernet med hensyn til anonymitet og/eller sensitive opplysninger.

3.1.8 Analyse av data

I arbeidet med å analysere datamaterialet var målet å fortolke meningsbaserte handlinger. I denne delen skal jeg beskrive hvordan jeg har kommet frem til de viktige funnene i avhandlinga. Ved bruk av den fenomenologiske tilnærmingen til datamaterialet har jeg i analysen utviklet

kunnskap og innsikt om informantenes erfarte livsverden gjennom ord og uttrykk. Jeg startet som tidligere nevnt med transkripsjon av datamaterialet, i løpet av kort tid dannet jeg meg et førsteinntrykk av intervjuet og noterte dette ned i et Word-dokument. Jeg prøvde å finne sitater jeg mente hadde en tilknytning til mitt overordna tema: ungdommers språkholdninger. Etter å ha fått et førsteinntrykk og bedre innsikt i materialet ønsket jeg å etablere ulike semantiske koder, som igjen hjelper med å lage organiserte og systematiske kategorier. Denne måten å analysere på støtter det Braun og Clarks (2006) sier om seks faser som definerer tematisk analyse. Denne formen for analyse tar utgangspunkt i å legge merke til og se interessante meningsmønstre. Analyse generelt innebærer en bevegelse i datamaterialet hvor en ser på koder i materialet og drar dem videre inn i analysen.

I det videre arbeidet med å organisere datamaterialet printet jeg ut alle intervjuene hver for seg, og brukte ulike markeringstusj farger for å markere viktige sitater og utsagn. Å kode datamaterialer er vanlig å gjøre i en kvalitativ undersøkelse (Thagaard, 2018). Vi deler opp teksten i ulike deler og setter koder på de ulike delene. Problemstillinga var bakgrunn for det jeg ble å kjenne igjen, og kunne markere de viktige kodene. I den fjerde fasen av Braun og Clarks (2006) seks faser for tematisk analyse, begynte jeg å lese gjennom de kodene jeg allerede hadde lagt inn i tabeller. Jeg opplevde at noen av kodingene var lik og kunne samle disse inn samme kategori. For å fortsette arbeidet kom jeg frem til tre viktige kategorier for min oppgave. Kategori 1 ble *holdninger*, med påfølgende *identitet* og *fremtid* i kategori 2 og 3. I tabellen nedenfor har jeg et eksempel på hvordan materialet har gått fra empiri til organisert datamateriale. Jeg brukte ulike farger på markeringstusjene for å få en oversikt i papirene for utsagnene som passet til den ene eller den andre kategorien. Etter kategoriseringen laget jeg en tabell for hver kategori, inni tabellen var en av rubrikkene koding. Kodene hjelper for å tematisere og organisere de viktige funnene fra transkripsjonen. I tabell 1: *Koding og kategorisering av datamaterialet*, viser jeg en illustrasjon av dette.

Empiri	Kode	Kategori	Tema
«Æ e ganske introvært og gjør ikkje så mykje utav mæ og ekkje så mykje med folk å så masse ting så... ævekkje så det med dialækta og korsen æ prate har liksom har liksom vært det som har vært mæ når æ ikkje har gådd fram med så mykje annja så når folk har kommentert at æ sir ting på en måte så ja det gjør æ å det e det æ har på en måte.»	Bevisst på dialektbruk	Holdninger	Ungdommers dialektbruk

Tabell 1: Koding og kategorisering av datamaterialet.

3.2 Datamaterialets kvalitet

Forskning handler om å skape troverdig kunnskap. Som forsker følger det med en forpliktelse om at det skal presenteres et troverdig datamateriale, og vi har et ansvar når materialet publiseres (Thagaard, 2018, s. 205). Hun skriver også om å argumentere for gyldigheten av de tolkningene vi har kommet frem til. Forskning vil være forbundet med at det skal være samsvar mellom empiri, det teoretiske rammeverket og hvordan en tolker dataene (Thagaard, 2018, s. 205). Det er tidligere studier som sier noe om hvordan for eksempel kjønn på forskeren har en betydning for deltakerne. Det er viktig å se viktigheten av hvordan forskeren har en betydning i oppfattelsen til informantene i feltarbeidet. I dette arbeidet har jeg tidligere knyttet gode relasjoner til informantene, i tillegg er jeg bare fem eller seks år eldre enn de. Det er viktig å få frem at en nær kontakt med deltakeren kan ha grunnleggende påvirkning på utviklingen av kunnskap (Thagaard, 2018, s. 83).

3.2.1 Reliabilitet og validitet

Reliabiliteten er knyttet til nettopp denne troverdigheten, den skal vise at forskningen er pålitelig og viser tillit. Kvale og Brinkmann (2015) definerer begrepet som forskningsrapportens pålitelighet, hvor resultatet av et prosjekt får samme resultat av andre forskere ved bruk av den samme modellen. For å sikre at en får de rette resultatene kan det være viktig å for eksempel høre gjennom intervjuopptakene flere ganger, slik at det blir riktig transkribert. For å

ivareta det pålitelige har jeg hørt gjennom intervjuene flere ganger, for å få med meg eventuelle ulike talemålsvarianter. Thagaard (2017) viser til Lincolns definisjon, som sier at forskeren i løpet av feltarbeidet utvikler en forståelse i samsvar med kontakten mellom intervjueren og informanten. Og det er derfor viktig å nøye gjøre rede for utviklingen i forskningsprosessen. For å styrke reliabiliteten kan en gjøre forskningsprosessen transparent, hvor detaljene i strategi og analysemetoden er åpent og etterrettelig fremstilt. I denne oppgaven er lydopptakene en viktig faktor som styrker påliteligheten, da disse ikke er notater av mine observasjoner, men informantenes egne ord.

Validiteten, altså gyldigheten i tolkningen av resultatene er like viktig som dens pålitelighet. For å kvalitetssikre avhandlingens gyldighet kan en legge vekt på teoretisk gjennomskiktighet (Thagaard, 2017, s. 189). Hun påpeker at denne gyldigheten kan bekreftes ved å stille spørsmål til om konklusjonen og funnene en er kommet frem til, er passende opp mot den teorien og forskningen som allerede er lagt til grunn. Et annet validerende grep er å sammenstille funnene mine opp mot andre funn innenfor samme tema, hvor man ser om de avviker eller er like. Jeg har prøvd å være nær empirien min, ved at jeg har beveget meg mye frem og tilbake mellom lydfilene og de transkriberte intervjuene underveis i analysen for å etterstrebe en pålitelig fortolkning av hva informantene sa.

3.2.2 Kritisk blikk på egen forskning

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for det jeg tenker på som kritiske betraktninger til egen forskning. En kan diskutere om hvordan jeg som forsker har gått inn i prosjektet med allerede meninger om temaet, og hvordan en skal legge dette bort i forbindelse med jobbingen av prosjektet. Den forkunnskapen jeg som forsker har inn i intervjuet, kan påvirke valg og fremstilling av spørsmål. For at dette ikke skulle skje har jeg prøvd å la informanten snakke mest mulig. I tillegg har jeg i etterarbeidet hørt på lydopptakene at en av informantene sier de «dessverre ikke kan svare på det spørsmålet», hvor det kan virke som at det er et rett eller galt svar alternativ. Informantene kan ofte svare i den retningen de tror forskeren vil at de skal svare.

I intervjusituasjonen var vi to stykker, det vil si at både jeg og informanten hadde en annen språkbruker å forholde seg til. Min tilstedeværelse vil nok kanskje ha en påvirkning for hvordan informanten har ordlagt seg og hva den sier. Det var viktig for min forskerrolle å være så objektiv som mulig, kjønn og alder kan ha en betydning for hvordan informanten oppfatter forskeren. Det er ikke stor avstand mellom meg og informantene aldersmessig, og det var desto viktigere at jeg holdt meg objektiv. Når jeg har hørt og lest gjennom intervjuene har jeg sett at

det er tendenser til «enighet» med det informanten sier. På en annen side kan det være vanskelig å holde flyten i samtalen med ungdommene, og jeg har derfor vært bekreftende for at de skal tro på det de sier. For å skape en enda tryggere ramme kunne jeg intervjuet informantene i par slik at du kunne spilt videre på hverandre sine utsagn.

3.3 Forskningsetiske betraktninger

Når en skal skrive ei avhandling hvor vi kommer tett på informantens livsverden er det viktig å forholde seg til riktige lover og regler, samt vise ærlighet og etterrettelighet. Etter å ha lest meg opp på tidligere forskning, og gjorde meg en mening om prosjektets tema og forskningsfelt, begynte jeg å skrive en søknad på NSD – *Norsk senter for forskningsdata*. Skjemaet besto av informasjon om prosjektet mitt, der blant annet hvilke personopplysninger som skulle med, prosjektinformasjon, utvalg og dokumentasjon var presisert. Det var også lagt med et informasjonsskriv (se vedlegg 2), som presenterer prosjektets handling, hva opplysningene skal brukes til og hvem som har tilgang til disse opplysningene. Når dette skjemaet var godkjent av NSD, startet jeg å samle inn data til prosjektet. I prosessen med utvalg av informanter hadde jeg en innledende sekvens for informantene hvor jeg gikk gjennom informasjonsskrivet slik at alle informantene var orientert over hva de eventuelt takket ja til. Samtidig fikk de utlevert et samtykkeskjema (se vedlegg 2), som de skulle skrive under på. Informantene ble også orientert om at de har mulighet til å trekke seg fra intervjuet når som helst, og at de har tilgang til datamaterialet som omhandler dem.

Den kvalitative analysedelen består i stor grad av utsagn og dialoger fra informantene, og jeg måtte her gjøre noen etiske vurderinger som følge av forskningsetiske krav knyttet til taushetsplikt og personvern. I sitatene har jeg sensurert personlig informasjon om en selv eller om en tredjeperson. Jeg har valgt å anonymisere navnene, og begrenset bakgrunnsinformasjonen slik at en ikke kan identifiseres indirekte. I de sitater hvor sensitiv informasjon kommer frem har jeg markert dette i teksten. «All vitenskapelig virksomhet krever at forskeren forholder seg til etiske prinsipper som gjelder så vel internt i forskningsmiljøer som i relasjon til omgivelsene» (Thagaard, 2018, s. 20). Som forsker skal de etiske retningslinjene være grunnleggende og hun presiserer at det skal være redelighet og nøyaktighet i hvordan feltarbeider presenteres.

4 Analyse av datamaterialet

Igjennom det fenomenologiske perspektivet skal jeg prøve å forstå informantenes egne perspektiver når jeg skal inn i analysen å tolke utsagnene. Hovedinntrykket er at alle informantene er positiv innstilt til dialekten. En av de er opptatt av å bevare de tradisjonelle språktrekkene fra kommunens dialekt, derimot tenker ikke alle like mye på å holde de lokale talemålsvariantene, og har allerede endret disse. Utsagnene bærer preg av at valgene er intensjonelle. I analysen fremtrer tre hovedfunn; Holdninger, Identitet og Fremtiden. I dette kapitlet presenteres disse funnene med utgangspunkt i utsagnene ungdommene har og knytter de opp mot hvordan holdninger og identitet henger sammen med dialekt og variasjon. Jeg vil i den siste delen avslutte med å se hva de tenker om fremtiden.

I de neste kapitlene vil jeg først presentere informantene (4.1). Når jeg går inn på holdninger til dialekt (4.2), identitet og dialekt (4.3) og fremtiden (4.4) vil jeg i starten av kapitlene skrive kort om hovedinntrykket fra intervjuene, før jeg beskriver utsagnene de har og tolker/begrunner med teori- og tidligere forskning. I det siste delkapitlet (4.5) oppsummerer jeg funnene og trekker de sammen.

4.1 Presentasjon av de fire informantene

Gjennom informantens egne erfaringer om livsverden vil jeg som forsker få informasjon om deres oppfatninger om holdninger, eventuelle sosiale relasjoner og ønsker om å være den del av et fellessamfunn. Informantene går i 3. klasse på videregående og er mellom 18 og 19 år.

Lisa: er fra tettstedet der skolen ligger. Hun er oppvokst på denne plassen sammen med kjernefamilien. Hun har også et kjært familieforhold til sine besteforeldre, som også bor i nærområdet. Når hun er ferdig på videregående skal hun i førstegangstjenesten og har planer om studier i Trondheim etter det, men ser ikke mørkt på å flytte hjem i fremtiden.

Sigurd: er som Lisa, også oppvokst på tettstedet. Han har også familien som nærmeste krets, både foreldre og besteforeldre er oppvokst i samme kommune. I intervjuet forteller han at han aktivt holder på med idrett og må derfor en del ut av bygda og til byen. Etter videregående skal han bli værende for å satse på idretten sin i et år før han kanskje skal gå videre med høyere utdanning.

Mia: er fra tettstedet der skolen ligger, hun er som de to informantene over også oppvokst på samme sted som foreldrene. Via idretten er hun mye utenfor tettstedet. Etter videregående skal

hun i forsvaret. I intervjuet sier hun at hun lett blir påvirket av andre dialekter og at hun tror hun har lett for å skifte over til en annen dialekt/tale når hun flytter ut av bygda.

Simon: den siste informanten er bidialektal. Han flytta sammen med familien til Harstad som 10 åring. Han er vokst opp på et sted på Vestlandet og er dermed vokst opp med en annen dialekt, noe jeg ikke kunne høre etter første samtale med han. Når han flytta til Harstad valgte han å lære seg og bruke harstaddialekten, og har holdt på den siden da. Han velger å bruke begge dialektene ut ifra hvem han sosialiseres med.

4.2 Holdninger

Siden 1700-tallet har begrepet holdninger vært en del av den vestlige litteraturen. I teorikapitlet (2.1) *dialekt og holdninger* refererer jeg til hvordan Lewis R. Aiken forholder seg til begrepet. Den sier noe om hvordan en reagerer, enten positivt eller negativt på situasjoner eller personer. Hårstad et al. (2021) konkretiserer dette med å definere det som de oppfatningene vi har til språk og språkbruk. Hovedfokuset i dette kapitlet er å se på hvilke holdninger de har til den dialekten de bruker nå. Fra det teoretiske rammeverket sier Mæhlum (2008) at vi opplever påvirkning fra de tidligere sosialiseringensagentene, som er venner, familie eller andre grupper vi kan identifisere oss med.

Den første kategorien fra datamaterialet mitt er holdninger. Og en av de første funnene jeg la merke til var at alle informantene i ulike grader uttrykker hvor bevisst/ubevisst de er når de snakker. I datamaterialet kommer det tydelig frem at en av de fire informantene er veldig bevisst på hvordan hun snakker, og da spesielt at hun snakker den dialekten de har i bygda hun kommer fra. To av de andre er fra samme bygd, men har en mer varierende tilnærming til hvordan de snakker. Den siste informanten har et litt annet utgangspunkt, han er som tidligere nevnt tilflytta til Harstad og bruker derfor to dialekter i hverdagen, både vestlandsk og harstadmål. Mange barn og ungdommer som har flyttet på seg i barndommen blir bidialektale (Hårstad et. al. 2021, s. 89-90). Begrepet bidialektal brukes for de menneskene som kan bruke to eller flere dialekter, altså ulike varieteter av det samme språket. Det kan være ulike årsaker til hvorfor dette skjer, og Simon er under intervjuet tydelig på at han er bevisst på hvordan han snakker ut ifra hvilken situasjon han er i (Ibid.). Dette vil jeg komme tilbake til lenger ned i analysen. Han antyder at han er språkbevisst, og viser seg tydelig å være nordlending når han er på sosiale arenaer med venner i Nord-Norge, mens rundt familien som også er fra Vestlandet veksler han til samme dialekt som dem.

Når informantene snakker om hva som er «vanlig» måler de det opp mot dialekten fra bygda de bor i. De uttrykker en bevissthet for de ulike tradisjonelle språktrekkene på tettstedet. Et av de viktige språktrekkene i kommunen er palatalisering. Når de snakker om dialekt argumenterer de ofte for det «fine» og det «breie» språket som en kontrast til hverandre. Sitatet under er fra Lisa som i størst grad viser bevissthet til hvordan og hvorfor hun snakker slik hun gjør.

Lisa: så trur æ å det går mykje på det å være bevisst på dialækta, at æg vil meir håalde på den at æ ikkje plutselig sei «sir» så bi æ sånn ååhh, nei nu må æ det dær hørtas før fint ut. At æg e litt meir sånn som vil bevare det det e det æ har våkst opp med, det e det som e mæ.

I sitatet har jeg og informanten Lisa snakket om hvordan hun og lillesøsteren snakker veldig forskjellig tross helt lik oppvekst og grunnlag. Lisa er som hun sier veldig bevisst på at hun skal snakke den dialekten hun er oppvokst med. Hun har et ønske om å holde på den. Dette presiserer hun med å trekke frem for eksempel «sei» og «sir» som to kontraster til hverandre, og hun sier at «sir» blir for «fint» for henne, det kan virke som at disse trekkene har stor betydning for dialekten de snakker på tettstedet hun er oppvokst på. Hårstad et al. (2021) peker på at vi har en bevisst og en ubevisst holdning til hvordan vi snakker. Der de bevisste språkholdningene er de vi kan uttale oss om (Hårstad et al., 2021, s. 44). Et annet funn som er verdt å merke seg fra sitatet er hennes presisjon om at ordet «sir» høres for fint ut, men hva legger hun i «for fint», og hva er det som gjør at det blir finere. Dette temaet diskuterer Hårstad et al. (2021), og en kan koble det opp mot språkets indeksikalitet, en språkpurisme, hvordan de ulike språkuttrykkene vi har stammer fra de erfaringene vi gjør oss i det daglige. Det gjør at vi kan tenke oss en sammenheng til den «tause kunnskapen» som, «vil si forestillinger om hva som er rett og galt, heldig og uheldig når det gjelder bruk av språk» (Hårstad et al., 2021, s. 56). Under intervjuet oppfatter jeg Lisa som en reflektert person, hun er språkbevisst og hun velger å stå for den tradisjonelle dialekten.

Lisa: men æ trur kanskje at æg håald ennu meir på den før at de du blir å prate med seinare sånn såm e fra klassen så prate æ ganske mykje breiare på ganske mange områda trur æ.

Kan det tenkes at Lisa mener hennes egen dialekt er mer bondsk enn andre? Hårstad og Opsahl (2013) knytter begrepet «breiere» mot «bondsk» i en undersøkelse de gjør om språktrekk i Trondheim. De fra utkanten av Trondheim som Klæbu og Fosen snakker «bondsk» i forbindelse med at de har mer rurale språktrekk. De skriver at ikke-palatalitet blir beskrevet som en «finere» språkvariasjon. Et viktig språktrekk for Kvæfjord er den palatale uttalelsen. Når Lisa presiserer at hun holder mer på dialekten enn de andre i klassen, legger jeg

også merke til at hun mulig snakker «breiere» enn det hun tidvis gjorde i intervjuet. I dette tilfellet er det tenkelig at hun knytter sin egen dialekt opp mot det mer bondske i forhold til de andre i klassen. Hun legger for eksempel ekstra trykk på «håld» og «mykje». Disse trykksterke stavelsene er kjent i bygda hun kommer fra, noe Hårstad et al. (2021) kobler på autentisitet i språk til vurderinger av språklig ekthet og originalitet.

Hårstad et al. (2021) snakker også om at en kan knytte det autentiske til et gitt område, de eldste og det minst påvirkete språket (Hårstad, et al., 2021, s. 86). Ettersom det er de eldste som blir minst påvirket av de språkendringene som skjer er det naturlig at de også holder på den «brede» dialekten. Og en kan tenke seg at ungdom som blir eksponert for andre miljøer og stiler vil endre på denne dialekten. I artikkelen *Autentisitet på nordnorsk* (2008) av Hilde Sollid, refererer hun til den filosofiske betydning på autentisitet av Taylor (1998). Kort fortalt er det å være tro mot seg selv og ikke etterlignet andre, det medfører at en er tro mot egen originalitet. Dette mener han er grunnleggende for individets verdigrunnlag (Sollid, 2008, s. 70). Om en kobler dette opp mot språkvalg, vil det si å bygge opp verdigrunnlaget på de «sterke vurderingene» som hvem vi er og hvor vi kommer fra. Denne oppbyggingen hviler på personens identitet og kan ses som et autentisk språkvalg. Lisa legger ikke skjul på at de hun omgås mest er familie – deriblant besteforeldrene sine og en kan tenkte seg at hun blir påvirket av deres språktrekk og erfaringer.

Lisa: æ har alljt hærifra så det e liksom meir det e liksom naturlig å ha det som e hær, æ e jo mykje med familien min.

At hun omgås familien kan en tenke seg har påvirkning på hvorfor hun holder så godt på dialekten som hun gjør. For å forklare dette, definerer Mæhlum (2008) *sosial nettverksteori* som en modell der venner, familie og generelt nærmeste nettverk påvirker hvordan retning dialekten tar. Denne teorien går mer inn på hvorfor de snakker som de gjør og har de holdningene de har. Som Lisa sier i sitatet over, tilbringer hun mye tid med familien sin og en kan tenke seg at det har påvirkning på hvorfor hun holder så mye på dialekten sin. Den sosiale nettverksteorien definerer også venner som en av de nærmeste omgangskretsene, som denne aldersgruppa i stor grad blir påvirket av.

Sigurd: Ja asså dialekten bi jo bære mer og mer utvanna føle æg og æ har ikke no sånn at æ føle at æ må snakke den dialekta som har da æ snakke egenkli sånn så det fall mæ inn æg tenke ikke egenkli så vældi mye over det.

Sitatet over er hentet fra en tidlig fase i intervjuet med Sigurd, han kommenterer her sin måte å snakke på. Han sier at dialekten generelt blir mer utvannet og at han ikke tenker særlig over hvordan han snakker. Dette er det vi kan se på som «dialektuttynning» eller «dialektforfall» og det Hårstad og Opsahl (2013) kaller for homogenisering. Når det skjer en homogenisering legges visse trekk, ord eller former vekk av språkbrukeren til fordel for andre varianter. De har mange ulike eksempler på at dette skjer i *Språk i byen* (2017), og det viser seg å ha sammenheng med *avlokalisering* hvor lokale praksiser ikke lenger har samme gyldighet slik som på 1800-tallet (s. 26). Avlokalisering avspeiler seg i samfunnsutvikling der vi er en del av et storsamfunn med en felleskultur, derav blir viktigheten av dialekten til Sigurd mindre verdsatt. Det kommer også tydelig frem at han føler han ikke trenger å snakke slik de gjør i kommunen han kommer ifra og at han bare snakker slik det faller han inn. Han kjenner i motsetning til Lisa ikke på den samme tilknyttingen til å snakke slik foreldrene og besteforeldrene hans gjør. Og sier derfor senere i intervjuet:

Intervjuer: e det forskjell på dæ og de i klassen?

Sigurd: ja det vil æ jo tørre å påsta at det e, når snakke jo litt finar enn andre når snakke breiar en andre det e jo litt sånn det e vældi individuelt da.

Intervjuer: koffer trur du det e så forskjellig?

Sigurd: Kor flink du e å ta vare på dialekta sjøl. Det e jo når som syns det e vikti å ta vare på dialekta og da kan det jo hende at dæm ønske å snakke breiare enn andre.

Her er en lengre dialog mellom meg og Sigurd. I forlengelsen av sitatet over spør jeg om det er forskjell på han og andre i klassen. Han sier han vil påstå dette med bakgrunn i at noen snakker «breiere» enn andre. Når han snakker om det som er «breiere» er det interessant å tenke at det er dialekten fra kommunen han selv er vokst opp i. Dette utsagnet bekrefter det Lisa sier hvor hun snakker om at dialekten hennes er «breiere», og følelsen av det er mer bondsk. Han legger til at noen synes det er viktig å ta vare på dialekten hvor han snakker om at *andre*, som noen han selv ikke er en del av. I tillegg sier han at de som synes det er viktig å ta vare på dialekten sin kanskje ønsker å snakke breiere eller mer ekte enn det andre gjør. Han selv sier at han ikke har noe forhold til hvordan han snakker, og at han snakker slik som det faller han inn. Det er ikke bare Sigurd som ikke tenker over hvordan han snakker, Mia har heller ingen forhold til å måtte holde på dialekten fra tettstedet.

Intervjuer: e det nån gang du e bevisst på kordan du snakke?

Mia: mmm næi enkli ikke, tenke ikke så mye før æ snakke.

Her stiller jeg et konkret spørsmål om hun noen ganger er bevisst på hvordan hun snakker. Mia sier hun ikke egentlig er bevisst og at hun ikke tenker så mye omkring hvordan hun snakker før hun snakker. Selv om hun sier hun ikke tenker før hun snakker, er hun også reflektert over egen dialekt og språkbruk. Hun sier ofte under intervjuet at hun lett blir påvirket av andre og endrer derfor ofte på hvordan hun snakker.

Mia: menne æ blir vældi sånn utifra kor æ e så vess æ e dær litt så går æ kansje over ditt så kommer æ hjem igjæn å da blir det som normalt igjæn. Så det ikke sånn permanent.

Jeg oppfatter det slik at hun tilpasser dialekten sin ut ifra hvem hun er sammen med og hvor hun befinner seg. Sitatet over poengterer forholdet hun har til å endre egen dialekt. Når hun sier «Så det ikke sånn permanent» tolker jeg det som at påvirkningen kommer fra andre dialekter og skjer i settinger hvor hun omgås disse sosiokulturelle variantene. Ellers når hun er hjemme blant familie og er på skolen snakker hun dialekten hun vanligvis bruker. Hun har tidligere sagt at hun ikke tenker seg om før hun snakker, i sitatet kommer det tydelig frem at hun har tanker om at hun akkomoderer og lar seg påvirke av andre. Når det er snakk om akkomoderingsteorien forbinder Akselberg (2008) det med å signalisere et ønske om sosial identitet, og å snakke «korrekt» som mange forbinder med det å snakke presist (Akselberg, 2008, s. 138). Begrepet «knot» signaliserer at en ikke bør endre på den opprinnelige dialekten sin, fordi den gjenspeiler hvem man er og hvor man kommer fra (Sætermo & Sollid, 2021, s. 73). Når det er snakk om å endre dialekten handler det om at man ikke skal snakke for «bredt» (bruk av dialektord), men man skal heller ikke snakke så «fint» at det utjevner til et Oslo-dialekten. En kan tenke seg at hun akkomoderer for å tilpasse den dialekten eller de menneskene som snakker en slik dialekt. Språkvalgene hun tar baserer seg på hvordan hun opplever den sosiale situasjonen, ut fra sosial nettverksteori. Det dynamiske samspillet mellom individer har påvirkning for hvordan en opptrer.

Det kan tolkes som en måte å kommunisere på, hvor hun tilpasser den sosiale avstanden fra sin egen dialekt til å passe inn sammen med de andre hun er sammen med (Brodersen, 2003, s. 265). Språket er på mange måter et verktøy vi har for å signalisere hvem vi er i samhandling med omgivelsene vi har rundt oss. Måten noen velger å gjøre dette på er å for eksempel akkomodere, eller blande dialekter. Dette funnet kan en derfor også koble til det Hårstad et. al. (2021) omtaler som «knot». Den som «knoter» har manglende solidaritet til det

stedet som skal være «sitt sted». Det skjer en grenseoverskridelse mellom ulike varianter som en kan anta har høyere prestisje. Det virker ikke å være prestisje som vektlegges, men en blanding av trekk fra flere varianter.

Etter intervjuet noterte jeg umiddelbare observasjoner, en av disse var: «Hun sier med selvsikkerhet at hun tilpasser eller blir påvirket andre dialekter». Ut ifra det Mia sier, og de notatene jeg har gjort etter intervjuene kan en tenke seg at hun ikke har noen problemer eller får negative kommentarer på det at hun «knoter». Hun sier hun endrer på dialekten fordi hun blir påvirket, det å akkomodere på denne måten vil kunne identifisere henne. Det å endre på dialekten for å passe inn, men samtidig komme tilbake til den dialekten hun snakker hjemme sammen med venner og familie. «Knot» og det å være bidialektal er to ganske nære begreper. Som tidligere nevnt er Simon bidialektal og veksler mellom to dialekter.

Intervjuer: Du sir du snakke nordnorsk når du e på skolen med venna, men kordan e det når du e hjemme da?

Simon: Ja æ snakke fult [...] når æ e heime og med alle som e fra [...]. Helst så bytte æ over me en gang og koffer det vet æ ikke helt men det jo litt sånn nærhetsfølelse dær å da du høre litt hjemme der og, det e veldi naturlig før mæ å bytte over når æ kommer ned dit igjen og koffer det e sånn det har æ ikke tenkt så mye på.

I samtalen over stiller jeg spørsmål til hvordan dialekt han snakker når han er hjemme sammen med familien sin. Når jeg snakket med Simon for første gang kunne jeg ikke høre at han i utgangspunktet hadde vokst opp på Vestlandet og snakket vestlandsk. Det er ikke bare når han er sammen med familien at han bruker vestlandsk, men når han snakker med andre som også er fra denne plassen bruker han den vestlandske dialekten. Han sier han ikke vet helt hvorfor, men at det er en nærhetsfølelse. Denne nærhetsfølelsen kan en knytte til den enkle forklaringen av holdninger av Hårstad et. al., (2021), hvordan mennesket oppfatter språk og språkbruk. Den sosialkonstruktivistisk forståelse av hvordan en i samspill med andre varierer dialekten. Denne oppfattelsen er svært individuell, og Simon føler en sammenheng mellom dialekt og nærhetsfølelse. Det trenger ikke være sagt at den ene dialekten er bedre enn noen andre, men en identitetsmarkør.

Simon: jaa asså æ tenke jo over det kvær gang, asså æ har jo gådd noen runda med mæ sjøl da på en måte om æ vil snakke, kordan dialekt æ vil snakke. Og av og tel sånn hvis det e kor æ føle mæ mest tilhørig og kor ... om æ vil, viss æ sku fløtta ned til [Vestlandet] igjen kor æ ville snakka nordnorsk, førratte det e på en måte nu har æ jo bodd her så lenge så vess æ bynne å snakke [vestlandsk] der så e æ jo bare en vanlig [vestlender].

Om Simon må bestemme seg for hvilken dialekt han ønsker å bruke legger han vekt på tilhørighet. I tillegg ønsker han å kunne bruke den nordnorske dialekten på Vestlandet fordi det skaper et særpreg, og han skiller seg fra en «vanlig» vestlender. Han har knytt seg til et sted og viser en form for gruppetilhørighet der. Å vise tilhørighet som tradisjonelt sett ikke har høy prestisje er noe Labov regner som skjult prestisje (Hårstad & Opdahl, 2013, s. 113). Det viser seg her for at han har positive holdninger til det å være bidialektal, og det kan virke som at det er prestisje å bruke en annen dialekt enn den vanlige dialekten på et sted.

4.3 Identitet

Som tidligere nevnt snakker alle informantene om identitet og hvordan dialekt henger sammen med identiteten, dette sier Hårstad et. al. (2021) at er ganske vanlig å gjøre. De presiserer at det er et stort begrep, og at det er viktig i den sosiokulturelt orienterte språkforskningen. Identitet er dynamisk, og den endrer seg i samhandling med andre mennesker. Alle informantene snakker om forholdet mellom identitet og dialekt, men har ulike holdninger til hvor vidt de henger sammen. En kan oppsummere med at tettstedet de bor på ikke er en har en identitets posisjonering for alle, men tettstedet er tidvis en faktor til hvorfor de snakker slik de snakker, med tanke på å enten holde på dialekten, eller å ta avstand fra den. Informanten Lisa er på mange måter bevisst og interessert i den dialekten hun snakker, og hun viser identitetsforbindelse til hjemlassen:

Lisa: æ e ganske introvært og gjør ikkje så mykje utav mæ og ekkje så mykje med folk å så masse ting så... ævekkje så det med dialækta og korsen æ prate har liksom vært det som har vært mæ når æ ikkje har gådd fram med så mykje ainnja så når folk har kommentert at æ sir ting på en måte så ja det gjør æ å det e det æ har på en måte.

I sitatet over beskriver Lisa seg selv som introvert og en person som ikke tar størst plass i gruppa. Hun sier at dialekten er måten hun snakker på, og det er det hun kan «vise» seg fram med. Avslutningsvis i sitatet sier hun at «det e det æ har på en måte», jeg tolker dette som at dialekten er hennes kjennemerke og at det er en av hennes identitetsmarkører. Under intervjuet var jeg hele tiden oppmerksom på flyten i samtalen. Når vi kom inn på temaer som hun hadde erfaring eller kunnskap om snakket hun flytende og veldig energisk. Dette er en viktig observasjon fordi en i en intervjusituasjon kommer nærmere det ekte språket når en snakker om noe en har god erfaring eller kunnskap om. Lisa snakker om at dialekten viser hvem hun er og at den er et kjennemerke på henne. I en essensialistisk forståelse vil dialekten være en uforanderlig egenskap eller holdning i oss. Lisa påpeker at det er på denne måten hun snakker og at det er slik hun kan vise frem hvem hun er sammen med andre. En kan tenke seg at den

språkidentiteten hun føler på har sammenheng med at hun tror på det som et kjennemerke, men også med tanke på den nærmeste sosiale omkretsen hun omgås sammen med. Sosiologen Pierre Bourdieus snakker om den dynamiske utviklingen som skjer i språket. I den forbindelse snakker han om «det lingvistiske marked» (Hårstad, et. al., 2021, s. 54). Teorien belyser hvordan sosial kapital fungerer som et sosialt marked i samfunnet. Hvordan verdi ulike språkformer har avhengig av den statusen og prestisjen som språket blir forbundet med. Dette er kanskje grunnen til at hun legger så mye vekt på at dialekten er det hun har. Er denne måten en måte å snakke dialekt på mer «bondsk» eller at den fremstilles som mindre prestisjeverdig? I samtalen reflekterer Lisa over dette og har en egen forklaring på hvorfor hun er så opptatt av dialekten sin, og hun nevner at det nettopp er fordi hun er mye sammen med familien.

Lisa: det kanj godt være før æ har jo aljt av mine e jo fra runjt her eller bæsteforeldra som e fra litt andre plassa men de har bodd her sia foreldran mine va små, mens nå har familie som bor i Bergen og andre steda i lande, mens æ har alljt hærifra så det e liksom meir det e liksom naturli å ha det som e hær.

Lisa snakker ofte om at de hun omgås mest med kjernefamilien. I sitatet over påpeker hun at foreldrene hennes er oppvokst på det samme tettstedet som hun også er oppvokst på, og at andre i klassen har andre påvirkninger fra andre plasser i landet. Hun avslutter sitatet med å si at hun både har sine foreldre og besteforeldre fra samme plass og at det derfor blir naturlig for henne å snakke slik de gjør. Denne uttalelsen kan en trekke tilbake til den sosiale nettverksteorien. For ungdom vil det være naturlig at en omgås med familie og venner, det er i tillegg slik at Lisa ikke er den som er mest ute blant venner utenfor kommunen hun bor i. En har selv mulighet til å bestemme hvordan en endrer seg språkmessig, men en kan tenke seg at Lisa og andre vil bli påvirket av dialektene og miljøet de vokser i eller tilhører. Identitet og språk henger sammen for de fleste, men i datamaterialet mitt kommer det frem at ikke alle har et like sterkt bånd mellom de to termene.

Sigurd: æ syns at det e vikti at den står som en del av identiteten din men samtidig så vil man jo uansett komme over førandringe å sånn det e ikke så mye, det e ikke sånn at æ tænke veldig mye over det, det e det ikke.

Sigurd sier at det er viktig at dialekten står som en del av identiteten, men at en vil komme over dialektendringer rundt omkring i landet. Han sier at dialekten er en del av den han er, men det kan virke som at han vil endre dialekten i samsvar med de endringsprosessene som skjer. Når det er sagt endres språket i seg selv i liten grad, men som tidligere nevnt er språket et verktøy vi bruker for å etablere og innta ulike posisjoner, vi har nemlig en sosialkonstruktivistisk forståelse av språklig identitet. I en sosialkonstruktivistisk forståelse er språket dynamisk og

det konstrueres i samhandling med andre mennesker i sosiale situasjoner (Hårstad, et al., 2021). Det er språkbrukerne som endrer måten vi bruker språk på, Sigurd sier han ikke tenker så veldig mye over det, men er klar over at det skjer forandringer. Han legger også til i intervjuet når vi snakker om hva han tenker om dialekten sin og hvordan han forholder seg til den selv.

Sigurd: næi det e som æ sa iste, æ vil nok ha det sånn at det e litt førskjelli og at æ kan skille mæ litt ut. Æ synes det e veldig fint at folk bruke dialekta si.

Dette ser jeg finner plass i flere intervjuer. Sigurd sier at han liker at den nordnorske dialekten er litt forskjellig, og at den skiller seg ut fra andre dialekter. På slutten sier han at han synes det er fint at andre også bruker dialekten sin, denne oppfatningen er med på å uttrykke hans holdninger til språk og språkbruk. Det bekrefter det faktum at dialektene i Norge har en høy og viktig status i samfunnet (Hårstad et al., 2021, s. 13). Holdningene en erfarer i sosiale situasjoner er med på å skape identitetsperspektivet. Når Sigurd snakker om at han ønsker å skille seg litt ut, kan en tenke seg at han ikke har behov for å markere avstanden til sin egen dialekt. Han synes det er fint å kunne bruke dialekt og setter pris på at det er noe som gjør at vi i dagens samfunn er litt forskjellig. For Simon var det dynamiske samspille med andre avgjørende for hans valg av å tilegne seg den nordnorske dialekten.

Simon: det mer at æ må va... vanlig da holt æ på å si, at æ va ikke han som snakka annerledes og det va det spørsmåle æ fikk hele tia når æ va ny her og du føle da du e utfør når du ...eee... når du e såpass ung da. Sånn hadde det vært nuu viss æ hadde fløtta hitt nu så trur æ ikke æ hadde bytta dialekt ## ehh det e jo lætt å si da men da hadde æ ikke brydd mæ på en måte men som man e ung så vil man på en måte føle at høre hjemme. Det å komme til et helt nytt sted sånn så æ trur det va deffør æ slo åver ganske fort, før da fikk æ ikke no kommentara på det eller ingen som lurte og alle de domme spørsmålan.

Simon er som tidligere nevnt bidialektal og bytter på harstadmål og vestlandsk. I sitatet over snakker han om hvorfor han valgte å endre dialekten sin til harstadmål. Når han flyttet til Harstad var han gutten som var annerledes og som fikk spørsmål om hvorfor han snakket slik han gjorde. Det å tilpasse seg andre talemålsvarianter er språklig akkomodasjon (Mæhlum, 2008). Dette dreier seg ikke bare om å akkomodere til en dialekt, men det å tilegne seg en ny dialekt. Holdningene til dialekt kan være varierende med tanke på hva som er «fine» eller prestisjefulle, men i dette tilfelle er det ikke på grunn av at dialekten er finere eller «bedre» enn den vestlandske dialekten, det handler her om å passe inn i et samfunn. Etter å ha fått språklige tilbakemeldinger fra mennesker i lokalsamfunnet om hvordan de oppfatter han, har han tatt til seg dette som igjen påvirker oppfatningen av en selv (Hasund, 2006, s. 34). Hasund sier vi gjennom språk kan uttrykke hvem vi er, eller hvem vi ønsker å være. Ungdommer tilpasser seg gjennom samspill av hverandre, det individuelle språket tilpasser det sosiale

fellesskapet. Fra intervjuet med Mia, kan det virke som at hun akkomoderer i samhandling med andre.

Intervjuer: kordan trur du det blir når du skal inn i forsvaret?

Mia: æ bi sekkert å bi påvirka litt ... før æ har jo mange vænna i [...] å sånn og æ va jo dær ei uka i sommer åsså blei æ litt sånn. Bynte å snakke litt sånn vannj og sånn. Og det gjør æ ikke te vanlig. Æg e veldi sånn æg snakke vældi fint.

Mia sier hun blir påvirket av venninnene etter en uke sammen med dem. Hun sier at hun for eksempel begynte å si «vannj», som om at det er et avvik fra den dialekten hun egentlig snakker. Slik hun legger trykket på «vann» og uttalelsen under intervjuer, bekrefter hun at det er en palatal lyd. Det å palatalisere er ikke egentlig et uvanlig dialekttrekk for Kvæfjord kommune. Når hun sier hun ikke gjør dette til vanlig er det, det samme som divergens til eget talemål. Det er interessant at hun presiserer at hun selv snakker veldig fint. I tillegg kommer det frem at det er fint i forhold til bruken av den palatale lyden. Når hun bevisst har kuttet ut den palatale lyden kan en tenke seg at hun ønsker å ta avstand til dialekten de snakker på tettstedet. Det er ulike måter å forstå ordet «fint», det er ulikt hva en legger i «fint», men en kan tenke seg at det er mot standarduttalen. Som tidligere nevnt er «fint» i andre studier når den palatale uttalelsen ikke finner sted. Det kan virke som at den palatale uttalelsen assosieres mot det «bondske».

4.4 Fremtiden

Den siste kategorien jeg kom frem til i datamaterialet mitt var om informantene hadde tanker om dialekten sin i fremtiden, altså hvilke språkholdninger de vil ha. Dette er et hypotetisk spørsmål, da en ikke vil vite for sikkerhet om hva som blir å skje, men det er en indikasjon på hva deres tanker om dialekt er. Kort oppsummert viser materialet at en av informantene (Lisa) har et sterkere bånd, og har et større behov og bevissthet for å holde på dialekten. Hun sier det er fint å ha en annerledes dialekt ved at den skiller seg ut, men viser antydning til at det kan skje endringer på det språklige. Det kan virke som at alle er stolt over den nordnorske dialekten, ettersom den gir et særpreg og muligheten til å skille seg ut fra majoriteten. To av de andre informantene, Sigurd og Mia, som er fra tettstedet, virker å være i ett større sosialt nettverk også utenfor tettstedet. Den siste informanten Simon har et annet utgangspunkt fra start ettersom han har en tilknytting til både det vestlandske og det nordnorske, likevel sier han at han har en tilknytting til det nordnorske i noen spesifikke situasjoner.

Intervjuer: kordan trur du det blir i forsvaret?

Lisa: næi da trur æ det kainj gå litt fortare at dialækta bi borte førrat sånn som det e nu dem æ e mæst med dem æ omgås mæst me e jo ho mamma og han pappa som prate kvæfjæring åsånn så da bi det lætt å hådde på det æ har ikkje så mykkje utanifra som prate annjerledes mens når æ kjæm ned ditt så e det sekker ikkje så vældi mange som prate sånn så mæsteparten bi annerledes at det bi sekkert meir påvirka.

I sitatet over snakker Lisa om hvordan hun tror dialekten hennes kommer til å utvikle seg når hun skal inn i forsvaret. Den hverdagslige praten sammen med familien vil det bli mindre av, og hun tror selv det kan gå i en retning at det blir vanskeligere å holde på dialekten fra tettstedet hun er i fra. Det faktum at de fleste andre kanskje blir å snakke annerledes enn det hun gjør, vil være en faktor for at hun kan bli mer påvirket. Det er ikke uvanlig å bli påvirket av andre mennesker. Den sosiale nettverksteorien klargjør at sosiale krefter virker inn på integrering i ulike fellesskap (Mæhlum, 2008). Teorien er som tidligere nevnt, hvordan mennesker er i et dynamisk samspill med andre individer. Lisa vil derfor kunne bli påvirket av hvordan andre individer snakker, og de skaper da et eget fellesskap som hun vil forholde seg til. Dette er noe Sigurd også kommenterer.

Sigurd: trur jo egenkli at æg vil håldt på dialekta. Føle at det vise jo litt kor æ e fra da, og syns det går vældi ... æ like eller syns det e litt gøy at noen tørr å skille sæ litt ut og det e ikke så mange som snakke dialekta mi, så deffør syns æ det e viktig å ta vare på den.

Sigurd har en plan om å flytte fra tettstedet der han nå bor på sikt, og det ser ut til at han tenker å holde på dialekten sin når han flytter. Den følelsen han har med tanke på at dialekten viser hvor han er ifra, tolker jeg som en identitetsmarkør som knytter han til det språkmiljøet eller plassen han er oppvokst i. Språket kan se ut til å ha en sammenheng med sosial mening, når vi hører at noen snakker nordnorsk har vi en forestilling om hva vi forventer. Signalene tilhører den sosiale gruppen, uten at det trenger å være en prestisje eller status språk, men heller et aspekt (Hårstad et al., 2021, s. 155). Sigurd påpeker at det ikke er så mange som snakker den dialekten han snakker, og synes derfor det er morsomt å kunne skiller seg litt ut på den måten. Han avslutter med å si at han synes det er viktig å ta vare på dialekten. Hasund (2006) sier at språket påvirker identiteten og motsatt. Sigurd sier språket viser hvor han er ifra, denne dannelsen er viktig for språkutviklingen. Når han har denne oppfattelsen kan en tenke seg at han vil holde på dialekten fra tettstedet, om han velger å holde på dialekten kan en lure på om denne formen for identitetsmarkering kan bidra til å opprettholde ulike dialekter og dialektbruk.

Fra en undersøkelse i Trondheim finner Hårstad og Opsahl (2013) en mulig sammenheng mellom lojalitet til eller identifikasjon med lokalmiljøet til bruk av tradisjonstrekk. Dette har

også Havstein (2019) sett på i sin masteroppgave. Det vil være interessant å se om informantene går under den topostatistiske typen, altså typen som føler en sterk forbindelse til stedet og holder på de tradisjonelle språktrekkene. Eller om de er av den topodynamiske typen som har like stor tilknytning til lokalsamfunnet med en moderne verdiforankring (Hårstad & Opsahl, 2013, s. 78). Selv om det er en form for variasjon mellom informantene, er det ingen av ungdommene som representerer ytterpunktene av disse mekanismene. Jeg vil si at Sigurd og Mia går under den topodynamiske mekanismen, ettersom begge har plassert sitt talemål som «finere» eller «utvannet», og at de begge kommenterer at de ikke bruker den palatale lyden lenger. Til tross for dette har begge et ønske om å bruke den nordnorske dialekten.

Mia har ikke det same identitetsforholdet til dialekten. Hun har også en tilknytning til hjemlassen, men gir uttrykk for at hun ønsker å endre på dialekten. Hun har heller ikke en plan om å bli boende på tettstedet ettersom hun vil studere etter forsvaret. I sitatet under kommer det frem at hun har lyst å flytte mer sentralt, og det er flere metalingvistiske sitater som tilsier at hun passer inn i typen topodynamisk informant. Hun sier som nevnt tidligere, blant annet at hun snakker «veldig fint», som en kontrast til de venninne som for eksempel palataliserer.

Intervjuer: ser du før dæ at du kunne ha flytta tilbake hit?

Mia: æ har enkli ikke lyst å bo hær. æ syns det e litt for lite og for langt unna. ja før att hær i område så blir jo foruten om Tromsø, Harstad storbyen. Æ hakke lyst å bo sånn midt i klæmma liksom, kanskje mer en storby, men litt utfør.

Språket vårt er dynamisk, og det vil endre seg i likhet med sosiale gruppene vi omgås og ønsker å være en del av (Røyneland, 1994, s. 37). Det å ikke ha bestemte tanker rundt det å enten holde på, eller endre dialekten er nok ikke uvanlig. Og det er heller ikke uvanlig å tenke seg at ungdommer har et ønske om å være en del av en sosial gruppe, de vil få språkholdninger ut ifra hvordan språkideologi de ser mot. De språkvalgene vi tar er individuelle, og en kan tenke seg at Mia tar språkvalg av de interaksjonelle forholdene (Hårstad et al., 2021, s. 42). Hun tar språkvalg ut ifra atferd en selv forstår selv og ut ifra hva andre mener. Dette kan også minne om det Hårstad et al. (2021) definerer som identitetsforhandlinger.

Intervjuer: du skal i forsvaret ja? ja, trur du det blir viktig å ta vare på dialekta da?

Mia: Æ blir vældi lætt dialektforvirra. Sånn litt førr lett påvirkli enkli. ... Øø æ trukke æ blir å tænke så mye over det enkli.

Simon har et annet utgangspunkt, og er mer usikker på hvordan det blir når han flytter til en ny by.

Intervjuer: men vess du sku ha fløtta sørover nu da trur du at du ville ha bytta på nytt igjen # i oslo

Simon: jajaja. det det spørsmåle har æ gådd mye me mæ sjøl det e ofte når æ e på flyplassen i Oslo så e det denn eine gangen æ bestille mæ ei pølsa så e det nordnorsk så går æ å kjøpe mæ en brus ætterpå åsså plutselig så føle æ for å snakke [vestlandsk] førdi æ skal på ferie dit eventuelt så det e veldig sånn annerledes. (...) ehh så da blir det nu trur æ æ ville snakkt snakka [nordnorsk] med de andre # ja me de fra oslo åsså vidre.

Det er ikke en selvfølge å ha klare tanker om hvordan dialekt eller talemål en vil bruke i fremtiden. Denne studien har et ønske om å få vite noe om nettopp dette, hvordan tanker ungdommer har om dialekten i fremtiden. Simon sier han har gått flere runder med seg selv om hvilken dialekt han vil bruke når han for eksempel flytter til Oslo. Når det gjelder at han bruker den ene dialekten i en kiosk på Gardemoen flyplass, og bytter til den andre dialekten i neste kiosk er et interessant funn. Hva er grunnen til at han først bruker den ene, og så den andre? Han sier selv at en grunn kan være at han skal på ferie til Vestlandet, og bruker derfor den dialekten når han snakker på flyplassen. Han tenker seg om, før han til slutt sier han tror han ville brukt den nordnorske dialekten i Oslo. Sitatet viser også en form for lokal orientering og språklig form (Røyneland, 1994). Når han vet at han skal på ferie til Vestlandet, og at han skal ut fra Nord-Norge ser det ut til å ha innvirkning på valg av språklige former. Han skal til et sted som er knytta til den vestlandske dialekten hans, og derfor begynner han å snakke vestlandsk på veien.

I hovedfagsoppgaven *Når bydemål møter bymål – ein individsentrert eksempelstudie av fire sunnmøringar i Oslo* av Unn Røyneland (1994) studerer hun de språklige mekanismene som ligger bak språkendringer. Hun sier, som andre språkforskere at språk og identitet har en relasjon til hverandre, men med ulik styrke. Hun skriver i tillegg om geografisk og sosial identitet. «Hjemme», trenger ikke være der en er født og oppvokst, men det er den emosjonelle tilknyttingen til stedet som er det viktigste. Og hun legger til «Kva ein til ei kvar tid vel å kalle for «heime» vil dessutan i stor grad vere avhengig av kvar ein er, og kven ein snakkar med» (Røyneland, 1994, s. 22). Det kan være de sosiale kontekstene som etableres på de ulike stedene. Som nevnt (4.3) startet Simon å akkomodere til den nordnorske dialekten for å passe inn. Røyneland påpeker at å flytte ikke bare er en geografisk forflytting, men også en sosial og kulturell forflytting. Det drar oss inn i den sosiale nettverksteorien som studeres på et sosialt mikronivå, og er dynamikken for individets sosiale påvirkninger over lengere tid. Språkendringsprosessen har også utviklet seg over tid, hvor blant annet standardspråk-ideologien har foregått siden 1600-tallet (Hårstad, et al., 2021, s.79). Endringsprosessen er noe

jeg snakker om med alle informantene. Og jeg valgte å spørre de konkret hva de tenker om at dialektene endrer seg:

Intervjuer: endre dialektan sæ?

Lisa: næi assa æ trur det kjem te å bi finar og finar og at de kjem te å bi meir borte. At det e jo allijerede bidd bra mykje finar te at det egenkli ikkje e dein samme dialekta, å nu mens de nye generasjonan gjør det ennu finar og finar.

[...]

Lisa: Ehh næi ho før eksempel palatalisering som et markant kjennemerke før dialekta hær, ho dråppe det, ho hakje det i det heilje tatt enkli. Kor æ sei «vannj» og «mannj» og «ballj» så sei ho «vann» «mann» og «ball».

Det er ikke et nytt fenomen at folk omtaler dialektene som «utvannet», «utvisket» og «forflating», og i dette tilfellet «finar» (Hårstad, et al., 2021, s. 79), dette utvikles ved at språktrekk fra «standardspråket» tar større plass på bekostning av lokale språktrekk. Selv om det ikke finnes et standardtalemål i Norge, har språkforskere trukket inn standardiserte ideologi for å forklare dette funnet. Lisa sier hun tror dialekten blir mer borte, og at dialektene allerede har blitt «finere». Hun kommenterer i det andre utsagnet at det er forskjell på den palatale uttalelsen mellom hun og lillesøsteren som er fire år yngre enn henne. Hårstad et al. (2021) skriver at det er noen likheter i språkmønstrene hvor standardidealet har fått fotfeste, og et av disse likhetene er når lokale språktrekk «utvannes» og blir til overordnede språktrekk. Språklig regionalisering kan være et av svarene på hvordan de lokale språktrekkene endrer seg. Det er flere som definerer språklig regionalisering, for eksempel, Ulset (2002), hun definerer først region som et større geografisk område med likheter. Språklig regionalisering er et geografisk område der det skjer ei utjamning av de klare språktrekkene innenfor et område. Hun presiserer også at det ikke er en definisjon på regionens størrelse. En region kan derfor for eksempel være Nord-Norge, eller det kan være Harstad og byene rundt. Ulset (2002), refererer til Skjekkeland (2000) sin definisjon av språklig regionalisering. Han trekker også frem at det er språket fra et større sentrum, ofte med støtte i bymål som tar større plass på bekostning av talemålet på tettsteder (Ulset, 2002, s. 30).

Språktrekk fra tettsteder kan få en mindre verdi ettersom andre måter å snakke på har en større verdi eller har et bedre hierarki. Dette kan dreie seg av for eksempel økonomisk, kulturell, sosial eller politisk status. Ulset (2002) sier regionaliseringsprosessen vil utvikles etter prinsippet «urban jumping», hvor språket i den øverste delen av hierarkiet er opphavet i denne prosessen. Dette er en lang prosess, og min studie tar ikke for seg hvem som påvirker hvem, men dataene

mine sier noe om at ungdommer ser ut til å være en del av denne prosessen, der blant annet palatalisering som et viktig språktrekk på tettstedet endres. Dette presiserer Sigurd når vi snakker om dialekten hans, og hvor vidt den blir påvirket.

Sigurd: ja æ føle jo at man bi påvirka av det som skjer runt dæ på sosiale media å sånn, så æ føle kansje at vi snakke æ snakke iværtfall finare enn ka mine føreltra gjør me at æ ikke har like æ sir ikke «vannj» føreksempel æ sir «vann», ehh så æ vet ikke koffer det e sånn æ bare det e bare det som kommer natrulig egenkli æ tenke ikke over det egenkli foruten når andre nævne det.

Intervjuer: Ka du trur det kommer av?

Sigurd: ja æ trur det, at du hele tia blir eksponert før vældi mye å, ja så da e det jo klart at da bi jo ofte dialekta litt endra på eller språke sjenerelt egenkli

Han sier også at han iallfall snakker «finere» enn det de gjør, og presiserer at foreldrene hans for eksempel sier «vannj» og at han selv sier «vann». Først sier han at han blir påvirket av det som skjer rundt han, og at sosiale medier er en faktor. Når jeg spør om hva han tror det kommer av, sier han at en hele tiden blir eksponert for ulike påvirkningsfaktorer. De tre informantene som er fra Kvæfjord sier at dialekten peker i retningen av at den blir «finere», de eksemplifiserer alle med at det er den palatale uttalelsen som ligger til grunn for dette. Jeg har ikke gjort en språklig analyse, og vil derfor bare komme med antakelser ut ifra det informantene forteller i intervjuene.

Intervjuer: trur du dialekta blir å endre sæ?

Lisa: nææi æ vetsje det e vanskelig å si. Det kjem selvfølgelig ann på om folk tænke nåkka over om de vil holde på dialekta eller bærre lar sæ påvirke. Men æ trur nok det kjæm te å assa framover så det sekkert ikkje så vældi mange som sir mannj og vannj og fesk og assa at vi sir æ og sånnting å at tonefalle bi å holde berre men sånn ænkeltord å det endre sæ å bi finar.

I Steinsholt undersøkelse fant han antydninger til en språkendringsprosess i den palatale uttalelsen. Her kommenterer de tre informantene hvorvidt de bruker de palatale alveolarene, og så vidt jeg tolker det er det bare Lisa som bruker den av de informantene. Da ville det være interessant å se hva som skjer med palatalene. Som Mæhlum & Røyneland, 2012 s. 80 viser, foregår det avpalatalisering. De skriver at endringen fører til at de palatale alveolarene blir erstattet med alveolare lyder. Dette kan for eksempel være overgangen fra *mannj* til *mann* og *aʌʌe* til *alle*. Sitatet over presiserer Lisa at det palatale uttrykket er et viktig kjennetegn på bygda, og at hun selv har sett at det har skjedd en endring. Mia og Sigurd sier at de har gått fra den palatale uttalelsen til å bruke alveolare lyder. Mia sier for eksempel i intervjuet at hun begynte å si: «vannj og sånn, når hun var på besøk hos noen venninner i [...] og det gjør æ ikke

te vanlig. Æg e veldig sånn æg snakke vældi fint». De tankene hun har om hvordan hun snakker, og at den palatale uttalelsen ikke er noe hun identifiserer seg med, kan en tenke seg har med hvordan oppfatning hun har om språkbruk. Avslutningsvis sier hun at hun snakker «fint», og en kan tenke seg at hun indekserer at den palatale uttalelsen er «brei» og «mindre pen», mens det hun selv sier som «vann» er «forfina» (Mæhlum & Røynealand, 2012, s. 132). Indeksikaliteten tilsier at den ene varianten har større verdi og har et bedre lingvistisk marked enn den andre.

Mia: Ehh æ trur att sånn som de eldre snakke vældi sånn bredt å sånn, æ trur ikke det blir å fortsætte. Ehh sånn egenkli æ trur ... men æ trur det bi å håalde sæ litt dær æg og fleir snakke no sånn nordnorsk men litt finere.

Avsluttende i intervjuet sier Mia at ikke bare hun, men flere snakker nordnorsk, men litt «finere», en kan tenke seg at det er finere i den forstand at hun ikke palataliserer. Jeg tolker det som at Mia antyder at de som snakker «bredt» også vil peke i retning av enten en regionalisering eller en standardisering. Kanskje kan en se det igjen med det Lisa sier om at det nordnorske tonefallet blir å holde seg, men at det er lokale språktrekk som vil forandres til et «finere» aspekt.

4.5 Oppsummering av funnene fra analysen

Kort oppsummert refererer informantene til det som er «vanlig» til den lokale dialekten. Det kan tyde på at noen av dem har en tendens til å akkomodere til et mer bynært talemål. Det er noe ulikt hvordan informantene har orientert seg lokalt, Lisa ser på tettstedet som en identitetsposisjonering, mens de to andre fra Kvæfjord ikke orienterer seg i like stor grad til bygda. Til tross for dette har alle et forhold til bygda som de ikke klarer å gi helt slipp på. Dialekten er en viktig del av det å kunne skille seg litt ut fra majoriteten i for eksempel Oslo, de synes derfor det er viktig å ta vare på den. Når det er sagt har de ei grense for hvor mye de holder på de lokale språktrekkene, som de selv eksemplifiserer med palatalitet. Empirien tyder på at Lisa har en større motivasjon for å holde på dialekten, ettersom hun mener det er en essens i henne. Simon som bidialektal har en interessant situasjon hvor han ikke vet helt hvilken dialekt han skal snakke, men sier han også har tilknytting til det nordnorske da det er litt mer spesielt og han skiller seg ut. De sier alle at det vil være en mulighet for at de blir å konvergere til en annen talemålsvariant i fremtiden. Informantene er også orientert om at det er forskjell på generasjonene, der foreldrene deres palataliserer, og de informantene som har søsken ser at de akkomoderer til et tilnærmet bymål. Overordnet viser datamaterialet at ungdommene mener dialekten har en viktig verdi og de er opptatt av å holde på dialekten, men det viser seg også at

de er åpne for å kunne endre dialekten. Til tross for at de endrer på dialekten viser det seg at det går en grense for hvor mye de endrer på språktrekkene.

5 Drøfting og avslutning

I presentasjon av datamaterialet kommer det tydelig frem at informantene har ulike språkholdninger når det kommer til den lokale dialekten. Ungdommene er positive til dialekten sin, og analysen viser at dialektbruk har en verdi. Det kan se ut til at verdien opprettholdes når det kommer til å holde på dialekten i fremtiden, selv om de antyder at de allerede har endret på noen språktrekk. I dette kapitlet skal jeg se på ulike aspekter ved analysen som er presentert i kapittel 4. Nå vil jeg løfte blikket mot tidligere forskning og funn som er gjort på makronivå. Med tanke på at jeg har presentert funnene mine fra datamaterialet på mikronivå skal jeg her bruke problemstillinga mi som et grunnlag for å aktualisere hva som er interessant med mine funn. Ettersom jeg nå har analysert de tre kategoriene hver for seg skal jeg nå prøve å trekke linjer i lys av språkholdninger med utgangspunkt i problemstillingen; *Hvilke holdninger har ungdom fra Kvæfjord som går siste året på videregående til egen dialekt, og hva tenker de om bruk av egen dialekt i fremtiden?*

Oppfatningen informantene har om dialekt og hvilken verdi dialekten har, kan henge sammen med endringsprosesser i samfunnet. I et lokalsamfunn kan en tenke seg at språktrekk har en viktig verdi. Først og fremst kan det skape en identitetstilhørighet. Det er som Elstad (1982) sier, ikke uvanlig at samtalen mellom nordmenn starter med hvor en kommer ifra eller at en ut ifra tonefall trekker konklusjoner om hvor en er fra. I tillegg er det ikke uvanlig å tenke på språket som bygdemål og bymål. Allerede under feltarbeidet fikk jeg inntrykk av at det var varierende bruk av den lokale dialekten. Det er kanskje ikke overraskende at de enten trekkes mot en «penere» språkvariant eller mot ytterpunktet om å være bevisst på å holde på dialekten. Mæhlum og Røyneland (2012) sier målbryting er en helt spesifikk konkurranse mellom språklige varianter i et lokalmiljø, dette kan for eksempel være bygdemålsformer på den ene siden og bymålssider på den andre. Med hensyn til at varianten over tid er knyttet til en sosial mening kan en på den ene siden signalisere ei viss sosial og kulturell tilhørighet, og på den andre siden kan varianten signalisere at en hører hjemme eller identifiserer seg med andre grupper.

Det finnes ulike oppfatninger av hvordan en skal forholde seg til språkbruk. Det er interessant i seg selv at ungdommene beskriver hvordan språksituasjon de er i idag. Jeg ønsker i denne delen av avhandlinga å fordype meg i hvordan ungdommenes språksituasjon vil se ut i fremtiden. Hvilke faktorer ligger til grunn for at de enten holder eller endrer på dialekten. Jeg vil se på hvordan dialektholdningene kan være en faktor, og om forholdet til identitet er sentralt.

5.1 Det sosiale og språklige holdningsperspektivet

Fra funnene i avhandlinga mi, kan en tenke seg at Lisa har en essensialistisk identitetsoppfatning, hvor dialekten oppfattes som en helt sentral egenskap ved henne selv. Altså at det er hennes «genuine» eller autentiske språk som har stor verdi. Om en tenker seg at språket er rasjonelt vil dialektene variere fra person til person om hva som er det *ekte* og «riktige» språket. Ut ifra holdninger en har til hva som er det ekte språket vil det signalisere en forståelse av hvem vi er. Vi vil derfor gjøre språkendringer ut ifra det som stemmer med egne språkholdninger. Det er interessant å kunne diskutere hvilken språkholdning Lisa vil ha når hun etter videregående skal inn i forsvaret. Vil hun da holde like godt på den lokale dialekten, eller la seg påvirke av de nye språkmiljøene. Hun nevner tidligere at det vil bli annerledes når hun flytter fra hjemlassen sin. Den nærmeste omgangskretsen vil ikke lenger være foreldrene og andre som snakker «kvæfjæring», men det vil komme andre impulser fra andre dialekter. I møte med andre talemålsvarianter vil det bli lettere å la seg påvirke av andre varianter, tross egen dialektbevissthet. Det kan virke som at hun er åpen for at det kan skje dialektendringer, men samtidig har hun et ønske om å holde på den. Innledningsvis (kap. 1) viser jeg et av sitatene fra Lisa sitt intervju. Hun sier at hun har et ønske om å holde på dialekten, og at hun bevisst har prøvd å holde på denne. I tillegg legger hun til at dialekten ikke er så brei at den ikke er forståelig, og tenker derfor at det ikke skal være nødvendig å legge om. Når hun bruker termen «legge om» betyr det å ta i bruk «finere» språkformer.

Vi kan ikke vite med for sikkerhet hva Lisa kommer til å gjøre når hun flytter fra Kvæfjord, likevel kan en tenke seg til at hun vil prøve å holde på dialekten, men at hun ikke er fremmed for at det vil kunne skje noen endringer. Når hun nå skal komme til ett nytt miljø står hun over noen nye språkvalg. I undersøkelsen til Sollid (2014) intervjuer hun Trond som har gått gjennom disse språkvalgene, og gjort seg noen gode erfaringer. I intervjuet forteller han hvilke erfaringer han gjorde seg etter å først ha flytta til Oslo, for så komme tilbake til Tromsø 11 år senere. De første ukene var avgjørende for hvilken dialekt han ville ta utgangspunkt i. Mye tyder på at det før var vanlig at folk fra Nord-Norge valgte å bytte til oslodialekten, på grunn av at den hadde høyere sosial status. Til tross for dette valgte han å holde på tromsødialekten. I Norge er det en hierarkisk dialektsituasjon, noe som gir et spenn mellom dialektene og den komplekse språkbrukeren. Sollid (2014) stiller også spørsmålet om hvor mye taleren har lov å endre på dialekten sin før den eventuelt ikke anses å være eksempel tromsødialekt lenger (Sollid, 2014, s. 114). Dialekten vil bli vurdert fra både egne oppfatninger, men også andres oppfatninger av hvor mye en enten akkomodere eller divergens. Grunnlaget for Tronds valg

var blant annet å være med på den politiske venstresiden, som resulterte i at han sto for den lokale nordnorske tromsødialekta. Det har nok hengt igjen en standardspråkideologi fra 1800-tallet som bringer frem ei hierarkisering om hva som er «opp», «ned» og «sentralt» i et samfunn. Det er slik at noen språkvarianter blir løftet mer opp og er i større grad prestisjefylt, der andre *ikke-standarder* blir betegnet som dialekt (Hårstad, et al., 2021, s. 63). Det å ikke ha anerkjennelsen fra samfunnet vil kunne påvirke holdningene våre, som igjen vil ha en påvirkning på identiteten vår. Det kan vi for eksempel se i lys av vurderingen Simon gjorde da han kom til Harstad. Han lærte seg en ny dialekt, men bruker fortsatt den vestlandske dialekten. Noe en kan tenke seg handler om oppfatningen av språkhierarkiet om en språkvarietet som var «den mest normale» (Hårstad et al., 2021, s. 80) i det nye miljøet han kom til som hadde mest betydning.

Selv om Trond valgte å beholde den nordnorske dialekten, sier han at han har endret noen dialekttrekk. Som for eksempel fra nektingsadverbet *ikkje* til *ikke*, med grunnlag i å effektivisere kommunikasjonen i det nye miljøet han skulle bli en del av. Språkholdningene gjorde det mulig for han å akkommodere, i den forstand at han ville bli forstått i det nye miljøet. Sigurd sier han ønsker å holde på den nordnorske dialekten fordi den har et særpreg og skiller seg ut, samtidig sier han at dialekten er «utvannet» i den forstand at for eksempel foreldrene palataliserer og at han selv ikke gjør det. Sollid (2008) skriver om hvordan den nordnorske dialekten påvirker de språkvalgene en tar. Hun knytter den nordnorske forestillingen med begrepene ekte og autentisk til noe positivt, som for eksempel ekte nordnorsk natur, kystmat, gjestfrihet og begeistring. Dette kan bidra til å forklare hvorfor Sigurd ønsker å holde på den nordnorske dialekten sin. I likhet til Tronds erfaring, ønsker ikke Sigurd eller Mia å endre dialekten, de setter pris på den nordnorske dialekten, noe som kan gjenspeile den kollegiale verdien nordmenn setter på dialektene sine.

Det informantene har til felles er at de alle ønsker å holde på dialekten sin. Simon sier at han synes det er vanskelig å bestemme seg for hvilken dialekt han skal bruke når han etter videregående skal flytte til en ny by. Han bytter mellom å både snakke harstadværing og vestlandsk. Grunnlaget for den nye dialekten han valgte å lære seg, var at han følte seg utenfor. Kommentarer om at han var annerledes, gjorde at han gikk over til å bruke harstaddialekten. Ungdomstida er en periode en skal forstå og prøve å finne sin plass, og det å endre på språket kan være en mulighet for å finne denne plassen (Hasund, 2006). Simon setter verdien på den nordnorske og den vestlandske dialekten veldig høyt. Når han er sammen med familien sin snakker han vestlandsk, noe han presiserer er fordi han føler på en nærhetsfølelse der og da.

Samfunnet har gjort at vi ønsker at de vi snakker med skal godta det vi gjør, og derfor kan dialektbruk være en måte å få til dette på. I masteroppgaven til Maria Bakke Havstein bruker hun stedet som en faktor for språkutviklinga. I hennes datamateriale kommer det frem at stedet er en viktig faktor for identitetsmessig posisjonering og valg av språklige former (Havstein, 2019, s. 60). Det trenger ikke være «hjemstedet» eller «det unike stedet» som er hjembyen en hører til, men det stedet man identifiserer seg med. Når Simon er i Nord-Norge og er sammen med kompisene sine der føler han på nærhetsfølelse til dem, og bruker derfor den nordnorske dialekten.

Når det er sagt sier både Mia og Sigurd at dialekten deres er «finere» enn for eksempel foreldrene snakker, eller som Sigurd sier «de som ønsker å ta vare på dialekten». Hasund (2006) forteller at Setesdal beklaget for at ungdommene ikke lenger snakket valledialekt og presiserer at dette skjer flere steder i samfunnet. Dette passer godt inn i oppfatningen av at ungdommer forkaster de tradisjonelle språktrekkene og velger nye. Eksempelvis at informantene er tro mot tonefallet, men at de for eksempel bytter ut enkelte varianter som palatale alveolarer. Dialekten vil peke i retningen av en regionalisering, der lokale språktrekk viker for regionale urbane standardformer. Mine informanter kan fungere som en illustrasjon på regionaliseringsprosessen, men vi ser også at de har en autentisk identitetsoppfattelse. For å sette det på spissen, kan vi si at Lisa er mer dialektpatriotisk enn Mia og Sigurd språklig sett, noe som er med på å vise at ungdommer også holder godt på dialekten sin. Hasund fremholder imidlertid at påstandene om at dialektene vil forsvinne er en betydelig overdreven mening (Hasund, 2006, s. 111-112).

5.2 Sammenhengen mellom regionalisering og identitet

Identitet og språk henger tett sammen, og en kan gjennom språk signalisere hvor en hører til. I et bygdesamfunn kan for eksempel markante språktrekk definere dette, Lisa identifiserer seg gjennom språket. Hun presiserer også at hun snakker «breiere» enn det de andre i klassen gjør, og en kan dermed stille spørsmål om hun klassifiserer den lokale dialekten som «bondsk». En kan anta at talemålet først og fremst er et signal om hvem vi er. Trond fra undersøkelsen til Sollid (2010) bekrefter denne språksituasjon. Han har et ønske om å bli identifisert som nordlending etter en kort stund i Oslo. Hårstad og Opsahl (2013) refererer til en undersøkelse som er gjort i Trondheim, hvor formålet er å se på den språklige hverdagsverden (Hårstad & Opsahl, 2013, s. 71). Det viser seg at det er lite språklige variasjon blant unge i Trondheim, men at det er noen «avart» som skiller seg ut. De som nemlig snakker breitrøndersk

blir assosiert med å ha landlige tilknyttinger til språket, og har en «brei» talemålsvariant. Det «breie» språket opptrer i flere tilfeller som en parallell til pent-stygt, og det er dette som knyttes til det rurale Trøndelag. Jeg kan se mine funn i lys av dette, ettersom mine informanter poengterer at det er en form for «finere» dialekt. Det blir knyttet til normriktighet, selv om det ikke nødvendigvis er standardspråkidealet.

Språkbruken til Mia signaliserer en sosial mening om tettstedet hun er vokst opp i. Når hun treffer venninner, akkomoderer hun i retning av deres talemålsvariant. Hun blir påvirket av de til å bruke den palatale uttalelsen selv, noe hun reagerer på ettersom hun ikke gjør dette til vanlig. Det er interessant at hun sier hun egentlig snakker «fint», men blir påvirket av den palatale uttalelsen. På den måten kan det se ut til at hun ikke ønsker å identifisere seg til tettstedet ved å bruke den palatale uttalelsen der. Men at hun akkomoderer i retning av hvordan vennene snakker.

Palatalitet er et markant kjennemerke for den lokale dialekten. Basert på mine funn, kan det se ut til at fenomenet er på vei bort fra talemålet i det lokale dialektsamfunnet, men datamaterialet mitt gir ikke grunnlag for å konkludere med dette. Variasjonsmønstrene peker i ulike retninger da verken Sigurd eller Mia sier de palataliserer, mens Lisa mener det er viktig for hennes identitet og språk. Tidligere i oppgaven har jeg nevnt at dialekten i Norge er under press, det skjer språklige endringsprosesser som kalles dialektnivellering. Mæhlum og Røyneland (2012) har beskrevet dette som at lokale språktrekk skyves bort til fordel for de regionale. I nivelleringsprosessen er det to hovedtendenser, og vi kan tenke oss at det er reduksjon langs en vertikal og en horisontal akse (Fossheim. 2010, s. 36). Fossheim skriver (jf. Auer (1988) & Røyneland (1999)) «Langs den vertikale aksen skjer det en nivellering mellom *standardtalemålet* og *lokale dialekter*. Motsatt finner vi på den horisontale aksen en nivellering mellom ulike *lokale* eller mer eller mindre *regionale dialekter*» (ibid.). Fra mitt datamateriale kan en koble funnene opp mot den horisontale aksen, ettersom det er regionale språktrekk som jevner ut de lokale språktrekkene.

Når det er snakk om regionalisering, kan det være greit å avgrense området det er snakk om. Kvæfjord kommune ligger ikke langt unna Harstad by. En kan tenke seg at Harstad er et språksentrum for områdene som ligger rundt. I artikkelen til Nesse og Sollid (2010) ser de på ulike språktrekk hos fire nordnorske byer, Bodø, Troms, Harstad og Narvik. De byene som ser ut til å være mest samstemte er Tromsø og Harstad. Det kommer også frem at Harstad ikke er en del av avpalataliseringsprosessen. Når det er sagt er det viktig å tenke på at artikkelen ble

publisert for 12 år siden, og det kan ha skjedd endringer siden den gang. Det er likevel interessant at det skjer en avpalataliseringsprosess i Tromsø. Mine funn kan ikke si noe konkret om språkbilde, men to av informantene uttrykker at de har endret på dialekten sin. At dialekten nivellerer seg kan en tenke seg har sammenheng med at Tromsø er et regionaliseringsentrum, og påvirker derfor plassene rundt.

Termen bidialektal brukes ikke bare av en selv, men det er også andres oppfatninger av å bruke to eller flere dialekter, og disse kan ofte være assosiert med negative holdninger. Hårstad et al. (2021) påpeker flere språkbrukere som har opplevd negative kommentarer og irettesettelser på hvordan de burde snakke (s. 90). Simon flytta til Harstad og valgte å lære seg den nordnorske dialekten slik at han kunne snakke begge dialektene. I ettertid forteller Simon at han ikke klarer å velge mellom om han skal bruke den ene dialekten foran den andre. Han snakker vestlandsk med familien sin, og nordnorsk med vennene og miljøene rundt Nord-Norge. Dette viser at dialektene i dagens samfunn har høy status (Sollid, 2008). Det at for eksempel Simon ønsker å bruke den nordnorske og den vestlandske dialekten, bekrefter også at dialektene i Norge har en stor verdi. Videre kan en knytte funnet mot «knot», der Simon har endret på den «egentlige» dialekten sin, Hårstad et al. (2021) definerer «knoteren» til en som viser manglende solidaritet til sin hjemplass. Molde (2007) finn derimot ut at ungdom ikke bryr seg når andre folk knoter, hun knytter det likevel ikke til å være positive til «knot», men det viser at «knot» er mindre tydelig hos unge. Hun forklarer det ut fra hvordan ungdommene ser «knot» som dialektblanding, og ikke et mål om å snakke for eksempel «finere» (Molde, 2007, s. 124).

5.3 Avslutning og videre forskning

Innledningsvis startet jeg med å presentere problemstillinga, og jeg velger å gjengi den en siste gang:

Hvilke holdninger har ungdom fra Kvæfjord som går siste året på videregående til egen dialekt, og hva tenker de om bruk av egen dialekt i fremtiden?

Ungdommene er snart ferdig på videregående, og skal ut i en ny epoke enten ved å studere, jobbe eller inn i forsvaret. Det ser ut til at det er varierende holdninger når det kommer til språkbruk, datamaterialet viser at tre av ungdommene har et ønske om å holde på den nordnorske dialekten. Simon sier han er usikker, men har en sterk tilknytting til den nordnorske dialekten. Deres holdning til dialekt indekserer at det er forskjell på dialektene, og at det er noen

tilnærminger som er «finere» og andre er «breiere». Lisa er den av informantene som er mest opptatt av og bevisst på å holde på den lokale dialekten. Dialekten er en del av den hun er, og hun bruker det som et identitetsmerke. Samtidig er hun reflektert over at det foregår en avpalataliseringsprosess i for eksempel klassen hennes. I fremtiden ser hun ikke grunn til å endre på dialekten, men er bevisst på at det kan skje. På den andre siden legger ikke Sigurd skjul på at den lokale dialekten er «utvannet» og at han snakker «finere» enn andre i bygda. Han synes likevel det er viktig å ta vare på dialekten, da den har et særpreg og skiller seg ut. I likhet med Sigurd, mener Mia at dialekten blir «finere». I situasjoner når hun ikke er i bygda, akkomoderer hun til de hun er sammen med. De sosiale nettverkene er dynamiske, og hun endrer dette utfra hvilke nettverk hun er i.

Det kan virke som at Sigurd og Mia viker på et viktig lokalt språktrekk, de nevner eksempelvis begge at de ikke sier «vannj» og «kanj» med palatal uttale slik som foreldrene gjør. Lisa poengterer imidlertid at den palatale uttalelsen er et viktig språktrekk i bygda. Dette kan tyde på at det skjer ei dialektnivellering, i den ene retningen kan vi se at Sigurd og Mia snakker «finere» og at den palatale lyden er assosiert med et bygdemål. Likevel ønsker de imidlertid å posisjonere seg autentisk til den nordnorske talemålsvarianten. Lisa nevner også at det kan virke som at blant annet tonefallet ikke vil endres, men at enkeltord blir å endre seg. Dette kan vi se opp mot det utsagnet Elstad (1982) sier om at det ikke er vanskelig å høre at en er fra Nord-Norge med det tonefallet. Datamaterialet mitt viser ikke ungdommenes språktrekk, men det kommer frem at det er flere som ikke palataliserer og de poengterer at dialekten er blitt «finere». En kan ikke for sikkerhet si noe om hva informantene mine kommer til å handle i fremtiden, men funnene mine viser at det er variasjon og at de er positive til dialekt. Tross at det er variasjon i hva de gjør, viser det seg at alle har en oppfatning av at dialektene endrer seg og at de er en del av det. Samtidig sier og viser de at dialektene har en verdi, og at den nordnorske dialekten viser seg å ha et særpreg.

Talemålsvariasjonen er stor i det norske samfunn. Avstanden mellom mennesker både geografisk og sosialt er opphavet til hvordan dialektene oppstår. Informantene mine illustrerer hvordan dialekten signaliserer blant annet tilhørighet. Språket kan være med på å gi elever en trygg plass å «høre hjemme». Språkstandardiseringen hviler på en språkideologi, noe som kan påvirke hvordan vi forholder oss til språk. I enighet med Hårstad et al. 2021 har «... skolen som språkopplæringsarena lenge vært helt avgjørende for utbredelsen av standardtankegang, og derfor mener vi at dette temaet er særlig viktig for alle som er involvert i undervisning» (Hårstad et al., 2021, s. 60). Det vil være viktig å ha god kunnskap om hva språkideologien har

å si for samfunnet generelt. Jeg synes det er relevant og interessant å kunne ta med disse erfaringene om språk og språkendringene i et klasserom. De skal orientere seg om språksituasjon og endringene som har skjedd og som skjer. Jeg skal jobbe i Nord-Norge, og det er derfor fint å kunne bruke Nord-Norge som eksempel. Funnene mine orienterer seg i retning av hvordan holdninger ungdommene har til dialektbruk. «Gjennom arbeid med faget norsk skal elevene bli trygge språkbrukere og bevisste på sin egen språklige og kulturelle identitet innenfor et inkluderende fellesskap der flerspråklighet blir verdsatt som en ressurs» (Kunnskapsdepartementet, 2019). Gjennom fagfornyelsen, skal eleven tilegne seg kunnskap gjennom å utforske, det vil da vært relevant å bruke for eksempel intervju som metode. Fa ville de for eksempel kunne intervjuet hverandre, og sett om de så noen nye tendenser når det kommer til for eksempel språkholdninger.

Gjennom arbeidet med denne studien har jeg fått et innblikk i verden til fire ulike ungdommer. De lokale dialekttrekkene er en viktig essens i bygda, det ville vært interessant å se om det var fler i samfunnet eller tilnærmet alle i lokalsamfunnet som er påvirket til å bytte språktrekk i fremtiden. Språkholdninger er et interessant forskningsfelt, og studien har gitt flere spørsmål jeg kunne tenkt meg å stille, og jeg skulle gjerne vært dypere inni flere av områdene. På grunn av tid og omfang fikk jeg ikke gått ordentlig inn i språktrekkene og den språklige variasjonen. Det ville vært interessant å sett på om ungdommene faktisk var påvirket av en avpalataliseringssprosess.

Mæhlum og Røyneland (2012) viser til en undersøkelse Anders Steinsholts har gjort, den undersøker den dynamiske siden med dialektsituasjonen i Norge. Denne studien var først og fremst tenkt for bygda Hedrum like nord for Larvik by. Undersøkelsen ble gjort i 1940, og funnene han gjorde var at de typiske bymålstrekkene bare fant sted av enkelte lokale språkbrukere som dessuten bodde nært Larvik by. Undersøkelsen er ikke bare banebrytende arbeid sosiolingvistisk, men også fordi Steinsholt gjennomførte samme undersøkelse i det samme samfunnet 30 år senere. Dette betyr at han fikk mulighet til å studere språkendringsprosessen i en faktisk tid og kunne dokumentere hvordan denne språksituasjonen hadde endret seg fra 1940 til 1970-tallet. Etter tretti år viser undersøkelsen at alle i området hadde byttet over til å anvende bymålet. Min studie gir et innblikk i dagens dialektsituasjon, og det vil være interessant i fremtidig forskning å se nærmere på hva som skjer med den lokale dialekten og holdningene til den på et seinere tidspunkt.

Referanseliste

- Aiken, L. (2002). *Attitudes and Related Psychosocial Constructs: Theories, Assessment, and Research*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Akselberg, G. (2008). Talevariasjon, register og medvit. I Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U., Sandøy, H. (red.). I *Språkmøte: innføring i sosiolingvistikk*. (2. utg., s. 127-147). Oslo: Cappelen damm.
- Brodersen, B. B. (2003). Analyse af leksikalsk og fonologisk akkommodation. Et ph.d.-prosjekt om sprogbrug, sproglig akkommodation og sprogholdninger blant danskere i Norge. I Akselberg, G., Bødal, A. M. & Sandøy, H. (red.). *Nordisk dialektologi* (s. 263-277). Oslo: novus forlag.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), s. 77-101.
- Bull, T. (2009). Norsk I Norge. I Bull, T. & Lindgren, A.R. (red.). I *De mange språk i Norge: Flerspråklighet på norsk*. (s. 185-210). Oslo: Novus as.
- Elstad, K. (1982). Nordnorske dialektar. I Bull, T. & Jetne, K. (red.). *Nordnorsk: Språkarv og språkforhold i Nord-Norge* (s. 9-100). Oslo: Det norske samlaget.
- Fossheim, M. (2010). Språket på Midøya - en sosiolingvistisk oppfølgingsstudie av talemålene på ei øy i Romsdalen (Masteroppgave). Universitetet i Bergen, Bergen.
- Havstein, M. B. (2019). «Æ syns vi har pen nordnorsk dialekt»: En sosiolingvistisk studie av palatalisering i Vardø (Masteroppgave). UiT Norges arktiske universitet, Tromsø.
- Hanssen, E. (2012). *Dialekter i Norge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hårstad, S., Lohndal, T., & Mæhlum, B. (2017). *Innganger til språkvitenskap: Teori, metode og faghistorie*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Hårstad, A., Mæhlum, B. & Ommeren, R. (2021). *Blikk for språk: Sosiokulturelle perspektiver på norsk språkvirkelighet*. Oslo: Cappelen damm as.

- Kunnskapsdepartementet (2019). Læreplan i norsk (NOR01-06). Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Mæhlum, B. (2008). Normer. Kap 5 i Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U. & Sandøy, H. *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistik* (2. utgave). Oslo: Cappelen damm s. 89-103
- Mæhlum, B. (2008). Språk og identitet. Kap. 6 i Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U. & Sandøy, H. *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistik* (2. utgave). Oslo: Cappelen damm. s. 105–126.
- Mæhlum, B. & Røyneland, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet: Innføring i studiet av dialekter*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Nesse, A. & Sollid, H. (2010). Nordnorske bymål i et komparativt perspektiv. *Maal og Minne 1*, s. 139-160.
- Neteland, R. (2020). Kvalitative intervju i norskfaglige oppgaver. I Neteland, R. & Aa, L. I. (Red). *Master i norsk: metodeboka 2* (s. 50-65). Oslo: Universitetsforlaget.
- Neteland, R. & Aa, L. I. (2020). Å designe og gjennomføre eit forskingsprosjekt. I Neteland, R. & Aa, L. I. (Red). *Master i norsk: metodeboka 2* (s. 12-22). Oslo: Universitetsforlaget.
- Norrby, C. & Håkansson, G. (2015). *Introduksjon til sociolingvistik*. Lund: Studentlitteratur
- Røyneland, U. (1994). Når Bygdemål Møter Bymål: Ein Individsentrert Eksempelstudie Av Fire Sunnmøringar I Oslo (Masteroppgave). Universitetet i Oslo, Oslo
- Sollid, H. (2008). Autentisitet på nordnorsk. *Målbryting*, 2008 (9), s. 69-91. Hentet fra: <https://septentrio.uit.no/index.php/malbryting/article/view/4798>.
- Sollid, H. (2014). Hierarchical Dialect Encounters in Norway. *Acta Borealia*, 2014 31(2), s. 111-130.

- Sætermo, M. & Sollid, H. (2021). Reported language attitudes among Norwegian speaking immigrants in Tromsø. *Acta Borealia*, 2021(38) (1), s. 60-80. Hentet fra: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08003831.2014.967969>.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder* (5.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Ulset, K. V. (2002). *Språklig regionalisering i Trøndelag?: En studie av ungdommers talemål i nedre Melhus*. Trondheim: NTNU.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Om intervjuguiden

Spørsmålene er laget for hver enkel informant. De er først og fremst for at samtalen skal flyte, om samtalen flyter vil det ikke være nødvendig å stille alle spørsmålene. I tillegg er det et par påstander informantene skal ta stilling til. Jeg vil først presentere meg for informanten og hvorfor jeg gjør intervjuet. De vil også bli informert om at de kan trekke seg når som helst.

Spørsmål til informantene:

1. Kan du starte med å fortelle litt om deg selv?
2. Om jeg kommer til byen uten å kjenne den, fortell litt om byen: hva er typisk Harstad?
Hva kan man gjøre her?
3. Hvorfor har du valgt denne skolen?
4. Synes du det er viktig å snakke den dialekten man vil uansett hvor man er?
5. Tenk deg at du flytter sørover (Oslo, Trondheim, Bergen, Stavanger). Vil det være viktig å holde på din dialekt da?
6. Er det forskjell på dialekten ut fra hvilke «bydel» du er ifra? Kan komme tidlig
7. Tror du at det blir «enklere» å få seg venner med å legge om dialekten til et mer standardisert mål enn om du snakker Harstad-dialekt?
8. Opplever du å ha forandret på dialekten din?
9. Hva tenker du om at vi har så mange dialekter i Norge?
10. Er det forskjell på dialekten du snakker og vennene dine? Hvorfor tror du det?
11. Synes du det er forskjell på dialekten fra de gamle til de yngre?
12. Det er mer akseptert at gutter snakker dialekt enn at jenter gjør det.
13. Betyr det noe hva andre tenker om hvordan du snakker?
14. Er det noen ganger bevisst at du bruker/ikke bruker din egen dialekt?
15. Tenk at du flytter fra Harstad og sørover (Oslo). Tror du det er lettere å få seg venner om du snakker standardtalemål (mer likt bokmål)?
 - a. Hvorfor/hvorfor ikke
16. Tror du at du vil endre dialekten din om du flytter sørover?
 - a. Om ja, hvorfor
 - b. Om nei, hvorfor ikke
17. Tror du at språket blir mer standardtalemål (altså mer likt bokmål)?
18. Ser du for deg at du bor og jobber i Harstad om 10 år?

19. Hva skal du gjøre når du er ferdig på videregående?

20. Er det noe mer vi burde snakke om dette temaet?

Avslutningsvis:

- Takke informanten for innsatsen og at de tok seg tid til å være med i prosjektet
- Informere om at informanten vil kunne lese gjennom et utvalg av datamaterialet.
Eventuelt kan jeg gi de en oppdatering på hva som skal bli brukt tidlig på våren.

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet: «Holdninger ungdommene i Harstad har til språket»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å forske på språksamfunnet og se på holdninger til egen dialekt blant ungdommer i Harstad. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Jeg heter Susanne Dybdal, er 23 år og kommer fra Harstad. Jeg er på mitt femte år på lektorutdanninga 8-13 ved UiT Norges arktiske universitet. Jeg skriver i denne perioden på min masteroppgave i nordisk språk, og ønsker i den anledning å intervju informanter fra Harstad. I masteroppgaven skal jeg forske på språkholdninger til elever ved videregående skole. Jeg ønsker derfor å intervju fire ungdommer fra videregående skole, to jenter og to gutter. I tillegg vil jeg ha en spørreundersøkelse med fire-fem spørsmål i en klasse.

Samfunnsmessig kan en se at Norge er veldig opptatt av dialektene rundt om i hele landet. Det viser seg at dialekten er en viktig verdi. Samtidig har vi lite forskning om dialekten i Harstad og det er derfor svært interessant å se på hvordan ungdommer i dag stiller seg til dialekten, kontra hvordan språksituasjonen har vært. Formålet til prosjektet er å se på forholdet ungdommer i Harstad har til dialekten de snakker. Mer konkret skal jeg undersøke hvilke erfaringer fire ungdommer fra Harstad har som dialekt brukere og om de har noen tanker om egen dialekt i framtida.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

UiT Norges arktiske universitet er ansvarlig for prosjektet. I tillegg vil dataene bli videre lagret sammen med data fra forskningsprosjektet Flerspråklighet og overganger i utdanningssystemet (MultiTrans). Prosjektet ledes av min veileder Hilde Sollid.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Det er lite språkforskning fra Kvæfjord. Dere er i en spennende aldersgruppe hvor bevisste eller ubevisste valg om dialektbruk vil finne sted. Steget fra videregående skole er stort, og det er derfor interessant å undersøke deres holdninger til dialekt og språksituasjonen vi er i. Spørreskjemaet vil bli delt ut til en klasse i samarbeid med lærer. Intervjuinformantene vil plukkes ut, ut ifra det.

Hva innebærer det for deg å delta?

Spørreskjema

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du fyller ut et spørreskjema. Det vil ta deg ca. 10 minutter. Spørreskjemaet inneholder fire spørsmål som handler om din språkholdning og eventuelle tanker om dialekten din i Harstad. Det vil være både svaralternativ og mulighet for utdyping. Spørsmålene i skjemaet kan for eksempel være: Hvilket kjønn du er? Hvor lenge har du bodd i Harstad? Og om dialekten er viktig for deg. Formålet er å registrere språkholdningene dere har til dialekten dere snakker. Svarene vil bli registrert elektronisk.

Intervju

Om du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Intervjuet vil vare mellom 45-60 minutter. Intervjuene vil skje individuelt med hver elev. Samtalen vil dreie seg om språkbakgrunnen, språksituasjonen her og nå og eventuelt holdninger til språket i fremtiden. Svarene vil bli tatt opp og lagret på beskyttede lydfiler, samt vil jeg notere fortløpende under intervjuet. I tillegg til spørsmål vil det være noen påstander de kan ta stilling til det kan for eksempel være: Tenk deg at du flytter sørover (Oslo, Trondheim, Bergen). Vil det være viktig å holde på din dialekt da?

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil heller ikke påvirke ditt forhold til praksislærer/læreren. For de som ikke ønsker å delta i spørreundersøkelsen vil det bli utdelt en tekst/oppgave som kan gjøres.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er jeg og min veileder som har tilgang til datamaterialet. I masteroppgaven vil materialet ikke være identifiserbare og informantene anonymiseres med avkoding av navnene. Navnene vil bli lagret på en egen navneliste adskilt fra øvrige data. De vil også være lagret i et passord beskyttet lagringssky ved UiT, hvor det kreves innlogging med passord og engangspassord på SMS.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 15. juni 2022. Da masterprosjektet mitt er en del av forskningsprosjektet MultiTrans skal mitt datamateriale aidentifiseres og lagres for videre forskning sammen med øvrige data fra MultiTrans. Datamaterialet vil da være varig frem til 01.10.2025, men kun være tilgjengelig for forskere i MultiTrans

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Universitetet i Tromsø har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Susanne Dybdal (student ved Universitetet i Tromsø, tlf. [REDACTED]
mail: sdy013@uit.no)
- Hilde Sollid (språkforsker og veileder, mail: [REDACTED])
- Joakim Bakkevold (Vårt personvernombud, tlf. [REDACTED])

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: [REDACTED].

Med vennlig hilsen

Hilde Sollid

Susanne Dybdal

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Holdninger ungdommene i Harstad har til språket*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- å delta på spørreundersøkelse
- at mine personopplysninger lagres etter prosjektslutt, til forskningsprosjektet MultiTrans
- Jeg samtykker at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, 15.06.2022

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: NSD godkjenning

Vurdering

Referansenummer

726072

Prosjekttittel

Holdninger ungdommene i Harstad har til språket

Behandlingsansvarlig institusjon

UiT Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for språk og kultur

Prosjektperiode

01.10.2021 - 30.06.2022

[Meldeskjema](#)

Dato

10.12.2021

Type

Standard

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 10.12.2021 med vedlegg. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, særlige kategorier av personopplysninger om etnisitet frem til 01.10.2025.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos NSD: Sturla Herfindal

Lykke til med prosjektet!

